دەنگەکان بەردەوامە و تێدەپەڕێت

ماوەیەک بوو دەنگەکان بە هێی هەندێک گرفتی تەکنیکییەوە بە سستی کارەکانی دەچوو ڕوو،دیارە تا ئێستاش سەرقاڵکەی ترمان کێشکەی چارسەر نەبووو بردەوامین بۆ چارسەرکردنی کێشکە، بەڵام بۆ ئەوەی لە ڕووداوەکان دوانکەوین و جێ متمانەی قسەم جدێکان بین، ئەوەتا جارێکی دیکە دەنگەکان بە هەڵزێکی گەورەتر و شەوازێکی نوێترەوە بۆ ڕەوتی خێی دەگەڕێتەوە، بگرە مەبەستیەتی هەنگاوەکانی لە جاران خێراتر بکات. دەنگەکان وەک کەناڵێکی سەربەخێ هەمیشە هەوڵی داوە ئازادیی دەربڕین بۆەخسێنێت، کە ئەو هەوڵە لەمەودوایش هەر بەردەوام دەبێت. دەنگەکان هەرگیز نە کەناڵێکی مژدەبەخش بووە، تاکوو لە کاتی هەڵچوونی جەماوەر و دەرکەوتنی حزب و ڕێکخراوی نوێدا مژدەی سەرکەوتن، خۆشگوزەرانی و هاتنی بەهەشتی دابێت و نە شیوەنیشی کردووە، کاتێ هەڵچوونی هەمان جەماوەر نیشتووەتەوە و حزبە نوێیەکان بە هەمان شێوازی حزبە کۆنەکان لە دژی ئازادی و مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤی ئەمەدا وەستاونەتەوە. دەکرێت بگوترێت ئەمە یەکێکە لەو خاڵانەی دەنگەکان لە زۆربەی کەناڵە تەقلیدییەکانی ڕاگەیاندن جودا دەکاتەوە، بەوەی لەپێناوی مەبەستێکی تایبەت و کاتی دانەمەزراوە، بەکوو ڕاستەوخێ پێوەندیی بە ئازاری ناوەوە هەیە و هەر ئەو ئازارەیشە بووەتەێ موتیڤی بەردەوامی و تێپەڕاندن. بە مانایەکی دیکە تێوانینی دەنگەکان هەمیشە لەگەێ تێوانینەێ باوەکانی کەمەگەدا ناڕێکە، بێیە نەک هیچ کاتێ بۆ ئەو ئاستە دانابەزێت، بەکوو شەێ گەورە لەپێناو تێپەڕاندنیشیدا دەکات. ئەو دەمەی دەنگەکان دەستی پێ کرد، زمانی باوی ڕۆژنامەگەریی کوردی، بە تایبەتی هیی ڕۆژنامەی ئێلکترۆنی، زمانی ڕۆژانە، یاخود زمانی شەقام بوو، ئەو زمانەی بە ئاسانی شتێک دەسێتەوە و شتێکی دیکە بەرز دەکاتەوە، بەڵام دەنگەکان بە پلەی یەکەم هەوڵی دا نەک هەر خێی لەو زمانە دوور بگرێت، بەکو ویستی پەرە بە جۆرێکی دیکەی جیاوازی زمانیش بدات، ئەو زمانەی توانای بەرهەمهێنانی پرسیاری نوێ و کاریگەری هەیە. لە ماوەی ئەو چواردە ساڵەی ڕابوردووی دەنگەکان دا بۆژمار ڕۆژنامە و گۆڤار دەرچوون و مژدەی گۆڕینی دنیایان بە خوێنەر دا، بەتایبەتی لە کاتی هەڵچوونی

جەماوەردا، کەچی بەشێکی زۆریان دوای ماوەیەکی کورت وەستان و بەشێکیشیان درۆژەیان بە هەمان میتۆد دا، بەڵام دەنگەکان چونکە تێواینینی جیاوازی بێ ووداو هەیە، واتە چونکە پێی وایە ئەوە ووداوە دەبێت بکەوێتە ژێر دەستەڵاتی زمانەوە، نەوەک بە پێچەوانەوە، بۆیە هەرگیز ئەو ووداوە زەقانە نەیانتوانیوە ئەو تێواینینەی بگۆڕن و تۆزقاڵێک لە ئاستی ئەو زمانەی دابەزێنن. دیارە ئەمە مانای ئەوە نییە بەرگری لە مافی ئەو تاک و گروپانە نەکردووە، کە بەردەوام کەوتوونەتە بەر شاڵاوی هێزە کۆنسەرڤاتیڤەکان چ لە فۆرمی حزبی سیاسی، چ لە فۆرمی دینی، چ لە فۆرمی کۆمەڵایەتی و چ لە فۆرمی سومبولیدا. لێرەدا بە ووونی تێواینینی دەنگەکان بۆ دەستەڵات دەردەکەوێت، کە پێی وایە دەستەڵات فۆرمێکی دیاریکراوی نییە، دروستتر ئەو فۆرمەی نییە، کە تەنیا لە حزبی سیاسیدا بەرجەستە بووە، بەڵکو لەوە قووڵتر دەوانێت و تێدەگات دەسەڵات هەر شتێکە، کە بەرگری لە مانەوەی دژخی کۆمەڵگە دەکات. هەر هێزێکە دەست بە (ئێستا)وە دەگرێت و ویستی تێپەڕاندنی نییە. بەم شێوەیە دەسەڵات لە هەموو شوێنێکدایە، لەناو خێزان، لە قوتابخانە، لە پەرستگە، لەسەر شەقام و لە هەر کونوکەلەبەرێکی دیکەدا. مافی ژن، مافی منداڵ، مافی دەربڕین، جیاکردنەوەی ئاین لە سەرجەم دامودەستگەکانی دەوڵەت و زۆری دیکە ئەو بابەتانەن، کە دەنگەکان بەردەوام وروژاندونی و بۆ یەقینێوە بەرگریی لێ کردون. شتێکی سەیر نییە ئەگەر دەنگەکان بووبێتە کەناڵی بەشێکی زۆری ئەو ڕەشنبیرانەی بە هۆی بوونی تێواینینی جیاوازیانەوە دەرگای کەناڵی ڕاگەیاندنی حزبەکانیان لێ داخراوە و لە میدیای ئەواندا کەمترین بایەخیان پێ نادرێت. بەم شێوەیە دەنگەکان وەک کەناڵێکی گرنگی ڕاگەیاندنی سەربەخۆ و ئازاد هەمیشە فۆکۆسی یەکەمی لەسەر ڕەشنبیر بووە و بووەتە کەناڵی گرنگی ئەوانەی ڕەخنە لەو تایپە ڕەشنبیرە دەگرن، کە دژی فۆرمێکی دەسەڵات دەوەستن و بەرگری لە کۆمەڵێکی دیکەی دەکەن. دەرگای دەنگەکان لەمەودوا زیاتر بۆ هەر دەنگێکی ئازاد، یاخی و سەربەخۆ کراوەیە، کە خەونی تێپەڕاندنی بەردەوام و داهێنانی بەسنوری هەیە.

گۆران عەبدوڵا

- **بەڕێوەبەری ماڵپەڕی دەنگەکان**

16/9/2016

ڕزگارکردنی موسڵ و مەترسی شەپۆلێکی تری ئاوارەبوون … هەسوڵ بەسکێنی

5 – 3

ڕزگارکردنی پارێزگای ئەنبار و کێشەی ئاوارەکان

پەرەسەندنی جەنگی تائیفیەکان لەعیراقی دوای حوکمی بەعس هەکارێکی ئاوارەیی عەرەبەکان بوو، دواتر هاتنی داعش لە گرتنی موسڵ و چالاکیەکانی لە پارێزگای ئەنبار و کەنتڕۆڵ کردنی ناوەندی دەسەڵاتی پارێزگاکە لەلایەن داعشەوە شەپۆلێکی دیکەی ئاوارە بوون دەستی پێ کرد بەرەو بەغدا و شارەکانی تری خواروی عیراق، بەڵام کاتێ عەرەبەکانی نیشتەجێی سەلاحەدین و ئەنباری و فەلوجە هووپان لە بەغدای پایتەخت کرد، دەسەڵاتدارانی شیعە لەناوەند جگای مانەوەیان لەبەغدا پێنەدان و هێوانەی کوردستانیان کردن، بە سەرنج ڕاکێشان و خەراکردنی پرسکێش هاوکاریان کردن لە دابین کردنی فڕۆکە و هەکاری گواستنەوە، سایتی خەندان لەڕاپۆرتکدا لە 2-6-2015 ڕایگەیاند: دوای هەرشەکانی ئەکخراوی تیرۆریستی داعش بە سەر پارێزگای ئەنبار دەیان هەزار هاووڵاتی ئەو شارە ئاوارە بوون و هووپان لە بەغدا و پارێزگاکانی دیکەی عیراق کرد، بەشکیان ناچار بوون هوو لە هەرەمی کوردستان بکەن و لەبەر نەبوونی جگای وشکانی هەرەم بە هومادی و ناوچەکانی دیکەوە ببەستنەوە بەشک لەو ئاوارانە بەفڕۆکە و لە جگای فڕۆکەخانەی نودووتی هەولێرەوە گەیشتونەتە هەرەمی کوردستان. د. دیندار زێباری جگری بەرپرسی فەرمانگەی پەیوەندیەکانی دەرەوە بە کاروباری ئەکخراوە نەو دووتیەکان دەربارەی ئاوارەکانی هەرەم ڕایگەیاند: بەغدا کەمتەرخەمە لەبارەی ئاوارەکانەوە لایەنە نودووتیەکانیش نەیانتوانیوە جگێی پێویست لە کەمکی دارایی بە هەرەم دابین بکەن. هەروەها زێباری ڕایگەیاند: هاتنی ئاوارەکانی ئەنبار و هومادی لەجگێی 25 ی نیسانەوە دەستی پێکردووە، تائێستا نزیکەی هەشت هەزار و 434 خێزانی عەرەب لەناوچەکانی ئەنبار و سەلاحەدین و

ەومادی لە ڕێگای فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتیەوە گەیشتونەتە کوردستان. هەروەها وتی: لەچەند ڕۆژی ڕابردوودا زیاتر لە 350 خەزان کە ژمارەیان هەزار و 593 کەس لەڕێگای فڕۆکەوە هاتوون و ژمارەیکی زۆر بلیتی فڕۆکە بە خۆایی بەو ئاوارانە دراوە، کەمپانیا بازرگانیەکانی بواری فڕۆکەوانی وەک هێڵی ئاسمانی عیراقی و زاگرۆس و ئەلناسر و چەند کەمپانیایەکی دیکە ئاوارەکان دەگوزازنەوە، پێشبینی دەکرێت هاتنیان بەردەوام بێت. چونکە زیاتر لەنیوەی ئەم ئاوارانە کە 3 ملیۆن کەس دەبن لەهەرێمی کوردستانن، لە کۆتایی لەدوانەکەیدا د. دیندار زێباری ڕایگەیان حکومەتی هەرێمی کوردستان وەک ئەرکێکی مرۆیی و پابەند بوونی خۆی بەبەڵماکانی مافی مرۆڤ و مافی پەنابەران پێشوازیان لە دەکات، لەکاتی گەیشتنیان لایەنە پەیوەندیدارەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان هۆشوێنی تایبەت دەگرنەبەر. بەڵام پێویستە گوشارێکی نێودەوڵەتی بخرێتە سەر حکومەتی ئیتیحادی لەبەغدا بۆ ئەوەی بەزووترین کات یارمەتی دارایی پێشکەش بەدامودەزگاکانی هەرێمی کوردستان بکات، چونکە ئاشکرایە ئەم ئاوارانە عیراقین و بەرپرسیارێتی سەرکی لەسەر شانی حکومەتی فیدراڵیە. هەموو کەس دەزانێت ئەمە ئامانجی سیاسی و گەینی دیمۆگرافی لەپشتەوەیە، هەرێمی کوردستان لەبەرامبەر ئەمدا بێ دەنگیان هەڵنابژارد، لە ماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە 4000 خێزان ئاوارەی کوردستان بوون، سەرەڕای ئەوەی کێشەی ئاوارەکان دابین کردنی لایەنە خزمەتگوزاریە سەرتاپیەکانی وەک خەراک و پێخەو و جل و بەرگ …هتد، بآ گومان ئەوانە لەووی مرۆیی و پەداویستی ژیانی هەر کەسێک، بەڵام ئەوە کێشە و تەنگژەی بنەڕەتی ئاوارەکان نیە، بەڵکو کێشەکان لەرەوە دەست پێ دەکەن، چونکە لە توانای حکومەتی هەرێم دانیە ئاوارەکان لە کەمپی تایبەت دا کێبکاتەوە و نیشتەجێیان بکات، بەپێچەوانەوە زەربەی هەرە زەری ئاوارەکان لەناو شار و شارۆچکەکان و لەناو هاووڵاتیان دا نیشتەجێ بوون.
بەهۆی بەرایەتی کێچ و کێچبەرانی سلێمانی ئەوەی خستەوە تێنیا لەماوەی یەک هەفتەدا زیاتر لە 1400 خێزانی پارێزگای ئەنبار ڕوویان لە شاری سلێمانی و ئیدارەی گەرمیان کردووە. زانا مستەفا بەهۆی بەرایەتی هەبەی ئاوارەکان لە بەهۆی بەرایەتی کێچ و کێچبەرانی شاری سلێمانی بە KNNC ڕاگەیاند: بەهەی ئەو نائارامیەی ماوەی چەند هەفتەیەکە ڕووی لەپارێزگای ئەنبار کردووە ژمارەیەکی زۆر خێزانی ئەو پارێزگایە ئاوارەی شار و شارۆچکەکانی هەرێمی کوردستان بوون. زیاتر لەو ژمارەیەش هاتوون، چونکە ژمارەیەکی زۆر لەخێزانەکان ناویان تۆمار نەکراوە. وتیشی ئەو ئاوارانەی ئەنبار ئاوارەی سلێمانی بوون لە ئوتێل دەژین ژمارەیەکیش لەو خێزانانە لەلای خزم و

کەس و ناسیاوی خۆیان ماونەتەوە، تا ئێستاش بە یاری دروست کردنی کەمپ بۆ ئاوارە نەدراوە، بەڵام داوای هاوکاری مادی لە حکومەتی عیراق کراوە.
لە هیچ شوێنکی دنیا ئاوارە بەم شێوەیە مامەڵەی لەگەڵ ناکرێت و داڵدەدان بەم شێوەیە نیە، ئەوە لەکاتێکدا هەرەم خێی لەگەڵ داعش لەجەنگ دایە و داعش خێی لە منداڵدانی سوننە بەرهەم هاتووە، ئاوارەکان وەک سوننە لە دژی شیعەگەرایی لەووی بیروباوەڕی عەقیدەییەوە لاریان لەو هەڵەیەی داعش نیە، نەک هەر ئەوە بەکو سزیان بۆی هەیە و پشتیوانیشی دەکەن، مەترسی ئەوەش هەیە ژمارەیەکی زۆری نەزانراو خۆیان خزاندبێتە ناو ئاوارەکان، بەگەی ئەمەش ئەوەیە چەندین کەسیان لە دەستگیر کراوە. لە ڕاپۆرتێکدا ئاماژە درابوو لە کەی (56844) خێزان کەدەکاتە (289904) ئاوارە، تەنیا (5870) خێزان واتە (29937) ئاوارە لەناو کەمپەکاندا نیشتەجێن کە دەکاتە 10،3% لەناو کەمپەکاندا نیشتەجێن، واتە 90% ی ئاوارەکان بوونە بارگرانیەکی گەورە بەسەر شار و شارۆچکانەوە، بە ویست و خواستی خۆیان شوێنی نیشتەجێ بوونی خۆیان هەڵبژاردووە، ئەمەش زنجیرەک کێشەی بەدوای خۆیدا هێناوە، ئەگەر بڕپرسانی هەرەم سیاسەتێکی ژیرانەی لەبەردەم ئەم کێشەیەدا نەبێت و چارەسەری ڕیشەیی بۆ نەکرێت، بە گومان کاریگەری نەرێنی بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی دەبێت. چونکە هەژیەکی زۆری ئەم ئاوارە بوونە بەڵگەشاوەی قوربانیەکانی شەڕی داعش لە عەرەبی سوننەن، ئەمەش کاریگەری خراپی دەبێت لەسەر گەینی باری دیمۆگرافی ناوچەکانی کوردستان، بە تایبەکسانی و ناهاوسەنگی ئیتنی – نەتەوەیی بە تایبەت لەناوچەکانی کەرکوک و ناسراو بە مادەی 140 گەینی باری دیمۆگرافی بەهۆی زۆری ئاوارەکان بەم قەبارە گەورەیە ئەگەر ئەمە لەبەرچاو نەگیرێ و چارەسەری ژیرانەی بۆ نەدۆزرێتەوە، بە گومان دەبێتە کێشەیەکی گەورە بۆ سەر ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان، دەبێتە سەرکەوتنەکی گەورە بۆ سیاسەتی مەدەرن و هەمنانەی بەعەرەب کردنی کوردستان لەژێر پەردەی مافی مرۆڤ و دیموکراسی و مافی ئازادی نیشتەجێ بوون دا. لەلایەکی تر ئەزدی و کرستیان و شەبەک و ئەوانی تریش کە قوربانی شەڕی داعشن، ئەستا ئاوارەی کوردستانن، مەترسی ئەوە هەیە بەهۆی ستەم و چەوساندنەوەیان لە داهاتوو نەگەنەوە بە شوێنکانی خۆیان کە هەمۆیان دەکەونە ناو چوارچێوەی ناوچەکانی مادەی 140 ئەوە بەبێ ئەوەی ئەو ناوچانە بەعەرەب کرابن دانیشتوانکەی بە خۆیان دەبنە هەکاری چەک کردنی ئەو ناوچانە و بە هەمیشە دەبنە خاکی پارێزگای موسڵ و بەهەمنی تەعریب دەبن، هەر سروشتی مرۆڤیش وایە ئەگەر شوێنی تازەی باشتر و ئارامتر و هەمن تر بوو لە هی

پەشووی گونجاو تر بوو بۆ ژیان ئەوا ئەو شوێنەی پەشووی لێبیر دەکات، لەبەر ئەوە نابێت لە ژێر هەست و سۆزی نەتەوایەتی و هەر بابەتێکی تردا هاوکاری بکرێن بۆ مانەوەیان لە کوردستان، بەڵکو دەبێ هاوکاری و کارئاسانیان بۆ بکرێت هان بدرێن بۆ گەڕانەوەیان بۆ زێد و شوێنی پەشووی نیشتەجێ بوونی خۆیان. هەرچەندە بە هیمەت و قارەمانێتی هێزی پێشمەرگەی کوردستان ئێستا بەشی زۆری ئەو شوێنانەی بەناوچە جێ ناکۆکەکان ناسراون ئازاد کراون، لەلایەن هێزی پێشمەرگەی کوردستانەوە دەپارێزرێن و سەرکردەکان دڵنیاکراون ئەو ناوچانەمان بەخوێن ئازاد کردووە و لێیان ناکشێنەوە، هەر وەک بەڕێز مەسعود بارزانیش لە هەڵچوونێکدا گووتی: ماددەی 140 تەواو بوو… جارێکی تر پێشمەرگە لەو ناوچانە ناکشێتەوە. بەڵام لەڕاستی دا کارەکە بەجارێکی تر، ئەگەر ئەوەی ئاماژەمان بۆ کرد ڕووی دا و ئێزدی و کرستیان و شەبەک و ئەوانی تریش نەگەڕانەوە شوێنەکانی خۆیان بە گومان عەرەب لەشوێنیان نیشتەجێ دەبن و دەبێتە هۆی گۆڕینی باری دیمۆگرافی ئەو ناوچانە، بەهەمنی پرسەی بەعەرەب کردنی ئەو ناوچانە ئەنجام دەدرێت، ئەمە کارێکی نەرێنی بە کورد و بەئارەزووی ئەوان و لەبەرژەوەندی شۆڤێنیزمی عەرەبی دەبێت بە سوننە و شیعەوە.

ژمارەی ئاوارەکان بەپێی ئەو ئامارەی سەرەوە بێت بە گومان ئەستا زیاتریشی کردووە بەرامبەر بەهێزی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان وەک کەمینەیەک سەیر دەکرێن، بەهۆی زۆری و لەئەنجامی سەرهەڵدانی هەر کێشەیەک ڕووداتی کێشە کەمەڵایەتیەکان لە داهاتوودا چاوەڕوان نەکراو نین، لەو کاتەدا بەغدای شیعی کە خۆی هەکارەک بووە بە ئاوارە بوونیان، هیچ دوور نیە لەئەنجامی ڕووداتی هەر کێشەیەک ئارەزووی بێت بەناوی عروبەوە لەسەریان بێتە دەنگ و دەتوانێت وەک هەڕەشەیەک بە سەر هەرێمی کوردستان هەڕەشەیان پێوە بکات، لەو کاتەشدا هەموو وڵاتانی عەرەبی و کەمکاری عەرەبی بەناوی پارێزگاری لەو کەمایەتیە عەرەبەی ناو کوردستان دەنە دەنگ و بەپشتل کردنی مافی ئەوان ناوبانگی کورد دەشوێنن. ئەمەش دەبێتە هۆی سەرکەوتنی پیلانە دارێژراوەکەی دەسەڵاتی ناوەندی شیعەگەرای فەرمانڕەوای عیراق، بە پیلانێکی ڕێک و پێک و پێشتر پلان بۆ داڕێژاو جێبەجێی دەکات، لەلایەک بە نەگەڕانەوەی سوننەکان بۆ شوێن و زێدی خۆیان و پاکتاوکردنی تائیفی سوننە، لەلایەکی تریش بە ئەنجامدانی بەعەرەب کردنی هەمنەی کوردستان بەتایبەت ناوچەکانی ماددەی 140 کە کورد بەئومێدەوە دەڕوانە هەرچی زووترە بگەڕێنەوە سەر هەرێمی کوردستان.

هەرچەندە ئەمە ئەنجامێکی زۆر ترسناک و مەترسیدارە، تا ئێرە

کارەکە ئاسایی وەکو ئاوارە مامۆستا دەکرێن و داندە دراون، حکومەتی هەرێمی کوردستان پێویستە ئەم کێشەیە بهێنند وەربگرێت، کەوا ئەم لایەنەی پشت گوێ خستوە، یاخود بابەتم ئەوانیش بە کێشەیکی ستراتیژی و مەترسیکی گەورەی دەزانن، بەڵام بەهای ململانێ نەوخێیەکان و کێشەی بەرژەوەندی تایبەتی و دەستاتخوازی ئەوەندە تەخ کردۆتەوە، کاتی ئەوەیان نیە بیر لەم جۆرە کێشە گرنگ و ستراتیژیانە بکەنەوە و بایەخی پێ بدەن و چارەسەری پێویستی بۆ دابنێن، ئەوە ئاشکرایە ئەنجامەکە خراپەکانی هاتن و جێگیر کردنی ئاوارە عەرەبەکان بەرپرسیارێتی گەورەیە و پێویستە کار و پلان بۆ ناردنەوەیان لەبەرچاو بگیرێت، پێش ئەوەی لە کاریگەریەکانی پێشیمانی دەربڕین.

سوە بەسکێنی

تورکیا 174 گرتووخانەی نوێ دروست دەکات … د.ناجح گۆپی

لەلایەنراوەکی وەزارەتی دادی تورکیادا ئەمرۆ پێنجشەممە هاتوە دەڵێ : دەوڵەتی تورکیا نەخشەی دروستکردنی 174 زیندانی نوێ دائەتڕێژە لەماوەی 5 ساڵدا تەواویان دەکات، لەئەنجامی زۆر بوونی ژمارەی چاوەڕوان نەکراوی گیراواندا.
هەژنامەی حوکمەت رای گەیاند گرتوخانەکانی تورکیا لەئیستادا لە سەروی وزەی خەیانەوە گیراوانی تەدایە و شڵەق بوون، بەهای دەسگیرکردنی لایەنگرانی فەتحولا گوڵەن کە تەمەتبارکراوان بە ئەنجامدانی کودەتاکەی 15 ی تەموزی 2016 ، توانای گرتوخانەکانی تورکیا تاکو سەد هەزار کەس دەگرێتە خۆ بەڵام ئیستا لەو ژمارەیە زیتریان تەدایە.
ئەم لەکاتێکدایە حکومەتی تورکیا 28 هەزار بەندکراوی بەمەرج ئازاد کردوە لەژێر هەشنایی ئەو حاڵەتە لەناکاوەی کە ئای گەیاندوە لەدوای کودەتاکەوە، بە مەبەستی جێگا کردنەوە 23 هەزار کەس کە لە ئەنجامی کودەتاکەوە دەسگیر کراون.
پەرلەمانتارێکی حزبی گەلی کەماری ئای گەیاند ،لەساڵی 2000 دا

ژمارەی گیراوانی تورکیا 49500 چلو نە هەزارو پێنج سەد گیراو بوو ، ئەم ژمارە بەردەوام لەزیاد بوندایەو لە سەرەتای ساڵی 2016 وە ئەم ژمارە گەیشتە 179600 سەدو حەفتاو نە هەزارو شەش سەد گیراو، بە گومان لەدوای کودەتاکەوە زیاتر بوە.

سەرچاوە : http://24.ae/article/279469/ترکیا-تخطط-لبناء-174-سجناً-جدیداً
د.ناجح گۆپی 16/9/2016

ڤیفەرم یان شەش ... نووسینی: کریس هەجز ... وەرگێڕانی: گەران عەبدوڵا

کریس هەجز ئەم وتارەی لەسەر سەیالیستی شەشگەڵ "رۆزا لوکسمبەرگ" لە یانەی فەرمی چەپ لە شاری نیویەرک لە ئەمریکا پێشکەشکرد.
-_____

شەوی 15/1/1919 کەماندۆک چەکداری فریکەرپس کە گروپێك بوون لە کۆنە سەربازە راستەوەکانی جەنگی جیهانی یەکەم درووستکرابوو (لەلایەن سەیال دیموکراتەکانەوە)، بە پلەپرۆزکە ڕۆزا لەکسمبەرگی تەمەن ٥٠ ساڵیان گرت، کە ژنەکی بەباڵا بچکۆلە بوو کەمێك بە نەرمی دەشەلی، بردیان و گەیاندیانە ئوتێلی ئیدن لە بەرلین، کە بنکەی سەرەکی فیرقەی پاسەوانە ئەسپسوارەکانی (فریکەرپسی سەسیال دیموکراتەکان) بوو.
دوای ئەوەی بردیانە ژورەکی ئەفیسی نهەمی سەرەوە کاپتن ڤالدیمار پابست رووی تێکرد و لێی پرسی:" تێی خانمی ڕۆزا لەکسمبەرگ؟"
لە وەڵامدا بە نەرمیەوە وتی: "تە خەت بەیار بدە."
ئەویش وتی:"بەڵێی وێنەکان بەت تە ئەویت."
ئەمیش بە ئارامیەوە وتی:"چەن دەقیت با وابەت."
پابست پێی وتبوو کە دەگوازرێتەوە بە زیندانی مەبیت (لە بەرلین)، بەڵام لە ڕێگای چونە دەرەویان لە ئوتێلەکە خەڵکەکی زۆر

وەستابوون بە قەرەباخی و تەکەڵە و پکەڵەی گردببونەوە و تەکەا بەرامبەر ڕزا هاواریان دەکرد و جنێویان پێدەدا وەك "ئەی لەش فرۆش"، هاوکات لەگەڵ هاوارو هوتاف و هوهها پکەوە تفیان لەدەکرد.
سەربازێک بەناوی ئەتە رونجی 50 مارکی بەرزکردەوە کە بیدات بە ئەوەی یەکەم کەس بێت لە ڕزا بدات و هاواری کرد: " بە زیندویی لەرە ناچێتە دەرەوە"، ئا لەو کاتەدا بوو بەقەناغی چەکەکەی کەشای بە پشتی سەری ڕزادا و بەدەما خستی و خوێن بەدەم و لوتیدا فیچقەی کرد.
ڕەنجی بە جاری دووەم پێیدا کەشایەوە هەتاوەکی کەسەکی دیکە بەردەمی گرت و وتی:" ئەوەندەی بەسە".

سەربازەکان ڕەزایان بەکەشکرد بە لای ئوتومبیلەکی خەیان کە چاوەڕێی هاتنیانی دەکرد.
تاکەك لە پەناوەکانی ڕزا لەو کاتەدا لە دوای جێستەی بەجەما، یەکەك لە سەربازەکەکان جارەکی دیکە لە کاتی بەکەشکردنیدا لێیدا.
کاتەك ئوتومبیلەکە بە خێرایی دوور کەوتەوە، نەقیب کورت ڤۆگیە دەمانچەکەی بەرزکردەوە و لەسەری ڕزا خاڵی کردەوە.
سەربازەکان لاشەکەی ڕەزایان فەدایە ناو ئاوی نەکەندی لاندۆڕ.
کارە لیبکنیخت، ئەو کەسەی کە بەوای بە ڕەزا هەنابوو بەشداری ڕاپەڕینەکە بکات، چەند ساتەک بەر لە ڕزا کوژرا بوو.
لیکبنیخت ئەو کەسە بوو کە بەوای بە ڕزا هەنا بچێتە ناو شەشەکەوە، هەرچەندە ڕزا بە گومان بوو چونکە دەیزانی ڕاپەڕینەکە سەرکەوتوو نابێت بەڵام چووە ناوی و ئیتر هەردووکیان بەوشەوەیە کوژران و ڕاپەڕینی سپارتاکسیەکان (چەپە سۆسیالیستە شۆرشگێڕەکان لە ئەڵمانیا) سەرکوتکراو فاشیزم لە ئەڵمانیا لە دایك بوو.
بکوژەکانی ئەو دوو شۆرشگێڕە لەئەڵمانیا هەروەکو پۆلیسەکانی ئێرە کە چەن لە شەقامەکانی شارەکانی ئەمریکا خەڵکانی بە ڕەنگ (ڕەش پست و ئەوانەی سپی نین) دەکوژن ، هەروەکو ئەم پۆلیسانەی ئێرە ئەو بکوژانەی ئەوەش لە ئەڵمانیا دادگایی کران، بەڵام دادگا تەنیا هەشیاری پێدان چونکە دەوڵەت (دەوڵەتی ئەو کاتەی ئەڵمانیا) هیچ مەبەستی نەبوو بکوژەکان سزا بدات چونکە بکوژەکان بە کوشتنی ڕزا و لیکبنیخت ئەو کارەیانکردبوو کە دەوڵەت خوازیاربوو بیکەن.

ئەو پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیا بوو کە هەستا بە درووستکردنی فریکۆرپس، کە دواتربوو هۆکنی درووستبوونی پارتی نازی.
ئەم هەڵە چەکدارە میلیشیایە و سوپا هەردووکیان بەکارهێنران بە

سەرکوتکردنی هەموو ئەو ناڕازایەتیانەی لەلایەن بزوتنەوەی چەپەوە ڕەکدەخران و بە مەترسی بە سەر خۆیان دەیانبینی. (سەسیال دیموکراتەکان بە باڵی ڕاستی ئەمانەکان لەم قۆناغە دەناسرێن، چەپ لەڕە مانای سەسیالیستە شۆرشگێڕەکانی ڕەکخراوی سەسیالیستە سپارتاکسیەکانە).
کوشتنی ڕەزا ئەوپەڕی دەسەزی نوخبەی لیبەڕاڵی دەرخست بە کەمەڵگەی سەرمایەداری کە ڕووبەڕوی مەترستی ببوونەوە لەلایەن چەپەکانەوە.
ئەو کاتەی سەسیالیزم لە شەقامەکاندا خۆی نمایش دەکرد ئەو نوخبەیە ئامادەبوو هەموو کاتەکیش ئامادەیە بە دروستکردنی بەرە لەگەڵ توخمە هەرە دواکەوتووکانی کەمەڵگەدا بە سەرکوتکردنی ئامانجەکانی چینی کرێکار و (بزووتنەوەکانی خەڵک).

لیبەڕاڵیزم، کە ڕەزا شیاوترین پیناسەی بۆکردوە و وەک "ئەپەرتۆنیزم" (هەڵپەرستخواز) ناساندی، بۆشکی دانبەداوی سیستەمی سەرمایەداریە.
هەرکاتێک جەماوەری خەڵک بەرەو وچان دەچن لە خەبات و تێکۆشان، لیبەڕالیزم دەست دەکات بە ڕەخنەگرتنی زەدەییەکانی سەرمایەداری، بەتام وەک ڕەزا باسی لێوەکردوە سەرمایەداری دژمنێکە هەرگیز ناکرێت هەڕەشەکانی نەرم بکرێتەوە.
سەرمایەداری دەست دەبات بە ڕیفەرمی لیبەڕاڵەکان بە هەورکردنەوەی نارەزایەتییەکان، ئەو کاتەش کەمەڵگە ئارام دەبێتەوە، ئیتر دووبارە کار لەسەر دوا ڕەزەوی خۆی بەرەو سەرمایەداری دەکات، کە بە کۆیلەکردنی کرێکارانە.

خەباتی کرێکارانی ئەمریکا لە سەدەی ڕابردوودا تەواو دروستی بەچونەکانی ڕەزا دەسەلمێنێت.
سیاسەت وکەلتور و دژگا دادوەرییەکانی سیستەمی سەرمایەداری هەمووبان کار بە پاراستنی مافەکانی موڵکدارێتی تایبەتی دەکەن.
هەر وەکو ئادەم سیمس (بیرمەندی سەرمایەداری) پێناسەی کردووە: "دامەزراندنی حکومەتی مەدەنیە بە پاراستنی ئارامی بە مەڵکدارێتی تایبەت. لە ڕاستیدا بەرگریکردنە لە دەوڵەمەندەکان بەرامبەر هەژاران، یان ئەوانەی خاوەنی چەند بڕێک موڵکن لە بەرامبەر ئەوانەی بە موڵکن".
سیستەمی سەرمایەداری هەر لەسەرەتاوە ئەم یاریەی کردووە، هەر بۆیە بەچونەکانی ڕەزا زۆر گرنگن ، هەروەکو چۆن کەمپانیا گەورەکان ئێستا بەتەواوی لە هەموو کەتوبەندێک ئازادبوون لە ئاستی ئابوری جیهانداء بەواتە یەکگرتووەکانی ئەمریکاشەوە، کە ئێستا زیاتر لە

سیستەمی سەرمایەداریەوە بووە بە فەرمکی زیدە بەحمی دەربگایەتیکی نوێ (نوێ فیوداڵیزم).
لە سیستەمکی لەوشوێدا،(کە ئەمریکا بەتاوی دەبات) کاری کرێگرتە بە پێی یاسا دەستنیشان ناکرێت بەکو بە پێی پێویستیکانی بازاڕ دەستنیشان دەکرێت.
ئەو بازاڕە کرکار بە چکدا دەنێت لە پێناو قازانجی بازاڕی جیهانی و ئەم خواستە بە قازانج هەرگیز لە رگای یاسا و بە یاسایکردنەوە چارسەرناکرێت.
دیموکراسی لەم سەردەمی سەرمایەداریدا بشێوەیکی یاسایی گەڕاوە بە سیستەمکی بەرتیل وەرگرتن .

هەموو دامودەزگا حکومیەکان لگەڵ دادگا و سیستەمکانی خشگوزەرانی کات بەسەربردنی خەڵك و دەزگاکانی هەواڵ هەموو لایەن دەزگا ئابوریەکانی کەمپانیا گەورەکانەوە بەتەواو دەبرێن.
سیاستەکانی هەڵبژاردن تەنها نمایشکردنی بوکەڵەکانە، واڵ ستریت (ناوەندی بازاڕی سەرمایەداری ئەمریکا) یان سوپا هەرکامیان بێت، ئینجا دەناەد ترەمپ یان کلینتۆن، هەریەك لەوان (لەو بوکەڵانە) لەو نمایشەدا دەیبینەوە.

هەزا دەڵێت:"سەرمایەی کەڵەکەبوو بە جۆرێ خێی پێویستی بە شوێنەك هەیە سەرمایەی تەدا نەبێت. سیستەمی سەرمایەداری تائێوکاتە دەتوانێ بەردەوامبێت کە زەمینەی جۆرکرددنی لەو شوێنانە هەبێت." سەرمایەداری لە جیهاندا دەگەڵێت بە قەرخکردنی کاری هەرزانی کرکارانی ناڕەکخراو هاوکات سامانی سروشتی بە قازانجی خێی تا کردنی سروشت بە زبەدان بەفیڕۆ دەدات.
نوخبە خاجیەکانی ئەو شوێنانەش (ئەو وڵاتانەی بە تاڵان دەبرێن) دەکەدرێن یان لادەبرێن بە ئارەزووی سیستەمکە خێی، بەمەش رگری دەکات لەوەی ئەو وڵاتانەی خەریکە لە گشکردندان نگەن بە قناغی پشت بەخۆبەستنیان.

لە هەمانکاتدا، کرکار لە وڵاتە پیشەسازیکاندا ناچارکراون بە کاری قورس و بەبەشن لە کرێی شیاو و بیمەی تەندروستی و پارزبەندی یاسایی، بەیە لە پێناوی ژیان و گوزەران ناچارکراون بەرگرتنی قەرز لە بانکەکان، ئەو قەرزەش بە قازانجی دەوڵەمەندە جیهانیەکان دەشکێتەو (کە خاوەنی بانکە جیهانیەکانن).
رزا پشبینی ئەوەی دەکرد کە ئابوری لسەر بنەمای قەرزکردن لگەڵ خیدا زنجیرەیەك قەیرانی بچوکی یەك لەدوای یەك بەرەو قەیرانی ئابوری نارەك دەبات، هەروەك ووێدا لە سەرتای ئەم سەدەی بیست و

یەکێ لە ئەمریکا، وەک قەیرانێ سەرتایەکانی بازاڕی ئینتەرنێت لە ساڵێ 2000 و دواتر توانەوەی بازاڕ بەتەواوەتی لە ساڵی 2008دا.

لەرەش بەدواوە بەرەو قەیرانێکی دیکە دەچین و لە کۆتایدا ئەنجام هەر کێلەبوون و خزمەتکاری ئاغاکانە جا چی لەرە (لە ئەمریکا) یان لە وڵاتانی دەرەوە بێت.
تێگەشتنەکی تری گرنگی رەزا دەربارەی ئەوانەی خەیان قەتیس کردوە لە ناو خولەکانی هەبژاردندا ئەویە کە هەبژاردنی ناو سندیکا کرێکاریەکان وەک پرسیەکی هەشیارکردنەوە کار دەکات لەناو سیستمی سەرمایەداری، بەڵام ئەو هەبژاردنەی سندیکا کرێکاریانەش کە خەیان تێداقدا لەگەڵ "هەشیاری شۆرشگێرانەی سۆسیالیستی" بە تەواو ریشەکەشکردنی سیستەمی سەرمایەداری، ئیتر رەزا وەک "کرێکاری سیسیفوس" ناوێبردن. (سیسیفوس لە ئەفسانەی یۆنانی دەرێندا کارێکتەرێکە کە بەهۆی ناڕەحمی کارەکانیەوە خوداوەند وەک سزا تەپکی پەڕەدات بیباتە سەر شاخێك و تەپکە کە دەگاتە سەر لوتکەی شاخەکە خل دەبێتەوە خوارەوە و دیسان دێباتەوە سەرەوە و ژیانی سیفوسیس وەك ئەشکەنجە لەو خولانەویەدا سوودەخوات، میتۆلۆژیاکە لە ئەدەبیاتی سەدەی بیستەم زۆر بەکار هاتوە دیارترینیان دەقکی ئەلبیرت کامۆیە بە بۆناوی داستانی سیسیفوس).

ئەمە کە باس لە پکهێنانی بزووتنەویەکی ڕادیکاڵ دەکەین کە بێتە مەیدان وەك هەزی سەهەم، دەبێت ئەوە بزانین ئەمە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات نییە لە ئێستادا چونکە گرتنی دەسەڵات لە باشترین کاتدا دەبێ لە ئێستاوە تا دە ساڵی دیکە کاری بۆ بکرێت، هەروەك ڕەزا بە بیرمان دەنێتەوە کە "شۆڕش کاتی دەوێت".
بەرنی ساندەرس (بەربژێری دیموکراتەکانی ئەمریکا کە لەگەڵ هیلاری کلینتۆن لە پشبەکەدان بە بوون بە کاندینی پارتەکە لە هەبژاردنەکانی سەرکایەتی ئەمریکا)، خۆی و لایەنگرەکانی وەك نەعامە سەری خەیان خستۆتە ناو لم و خەیان دەدزنەوە لەوی ئەمریکا وەکو هەزەکی ئیمپریالیستی ڕەخنە بکەن.
باسکی ڕەزا هەیە کە بەسەریاندا تێپەیوە ئەویش کە پێی وابوو سۆسیالیزم و ئیمپریالیزم بەیەکتر ناتەبان و ئیمپریالیزم نەك تەنها ئامڕی جەنگ، بەڵکو سەرمایەدارێکی جیهانیە کە خاوەنی گەورەترین بازاڕی چەك و ئایدەلۆژیایەکی ژەهراویە، کە ڕایت ماکدونالد وەک "ئالودە بە جەنگی بردەوام" پێناسەی ئەم ئیمپریالیزمەی کردووە و ئەمش هەکارە بۆ ئەوەی سۆسیالیزم مەحاڵبێت.

نەتەوەیەکان، بە ناوی ئاسایشی نەتەوەیەوە ئێستا داوای کەمکردنەوەی ئازادیە مەدەنیەکان دەکات و ئۆپۆزسیۆن بە خیانەت دەزانێت، ئەمش لە کۆتایيدا دەبێتە هۆکاری هاتنەئارای – مەرکەزیەت (سەنتالیزمی) دەسەڵات کە دەرەنجامەکەی هەزی ئیمپراتۆریەی نۆک دیموکراسی.
لە جیاتی هەڵبژاردنی دیموکرات، ئیتر دیموکراسی دەبێتە گاتەجاڕی یان وەک ئەم بارودۆخەی ئەمڕی لەدەت لەنەوان دوو لە نابوترین کەسەکانی مەڕووی ئەمریکا بە سەرکایەتی بەنە گۆرپانکە، وەك ئەوەی کارل مارکس وتی:" کانیدی پەرلەمانیی ئیفلئج"، یان وەك سیاسەتمەدار شەدن وەن دەڵێت:" تالیتاریزمی سەربەرەوخوار" کە تیایدا دیموکراسی دووەوێکی دەمامکدارە.
سەرمایەداری لەسەر دوو بنەمای ئاسنین یاساکانی خێی داشتووە، بە دەستهێنانی قازانجی زۆر و کەمکردنەوەی تێچووی حەقدەست، ئەستاش کە سەرمایەداری پێشڕەوی کردووە لە چەسپاندنی هێز لە جیهاندا باجە مرۆیی و ژینگەییەکە بە بەدەستخستنی قازانج زۆر زیادی کردوە لە جاران بەوەی سەرچاوەکان زۆر کەمن لەکاتێکدامیکانیزمەکان (بە تێکنەلۆژیاوە) زۆر پێشکەوتوون.

ڕەزا نووسیویەتی:" چەوسانەوەی کرێکار وەك پرسەیەکی ئابووری لەناوبردنی یان نەرمکردنەوەی لەڕەی یاساوە ناکرێت لە کەمەڵگەی بەرژوازیدا". هەروەها سەبارەت بە ئیفەرمی کەمەڵایەتیش وتی ریفەم " داگیرکاری ناوەندەکانی چەوساندنەوەی سەرمایەداری نییە، بەڵکو ڕەکخستن و ڕەکوپێککردنی ئەم چەوساندنەوەیەیە بە قازانجی خودی کەمەڵگەی سەرمایەداری."
سەرمایەداری بەخێی دژی سیستەمی دیموکراسییە و ڕێگرە لەوەی کرێکاران ئامرازەکانی وەبەرهێنان بەدەستەوەبگرن یان چەنیەتی خەرجکردنی قازانجی ئەوەی بەرهەمیان هێناوە دیاری بکەن. کرێکارانی ئەمریکا بەڕاست و چەپەوە پشتیوانی لە گرێبەستە بازرگانێکان ناکەن، پشتیوانی لە حکومەتی فیدرالیش ناکەن کاتێك پارەیەکی زۆر دەخاتە خزمەتی ڕزگارکردنی بانکە گەورەکان و کەمپانیا دارایيەکانەوە بە ڕزگارکردنیان لە مایە پووچی، بەڵام گوێ بە کرێکاران نادرێت. هەتاوەکو کرێکارانی ژن و پیاویش بە زەحمەت گوێیان لێبگیرێت، کارکردن و ژیان و فەرمەکانی کەنتەڵکرندیان قورستر و تۆندوتیژتر دەبن لەلایەن ئەو دەوڵەتەی کە دەوڵەتی کەمپانیاکانە.

ڕەزا لە ناسیۆنازمیش باش تێگەشتبوو، زۆر زیاتر تێگەشتبوو لەوەی

کە بەسەر لینینیدا تێپەڕی، لە پێناسەکردنی ناسیونالیزمدا رێزا دەڵێت" دروشمێکی پڕ لە هەرای بەتاڵی وردە بۆرجوازییە" کە کاری دابەشکردنی چینی کرێکارانی وەاتێکە بەسەر نەتەوەی جیاوازدا، ئەمە بە خۆی ئامانجێکی بنەڕەتی چینی سەرمایەدارانە.
هەردوو پارتی (ئەمریکا) کەماریەکان و دیموکراتەکان پشبەکە دەکەن لەوەی کە کامیان نیشتمان پەروەرترن لەوی دیکەیان، دیارە دەزگا سەربازیەکان و ئاسایشی ناوخۆش بە بیانووی پاراستنی ئاسایشی نەتەوەیی و یاساوە بڕبەست بە ئازادییە مەدەنیەکان دروست دەکەن. ئەم هەرایش هەنگدانەوەی دەبەت لەسەر جەماوەر وەک دەبینین چۆن فاشیزم خۆی دەنوێنێ لە خەپیشاندانەکانی لایەنگرانی (دۆناڵد تڕم)دا.
وەک ئەوەی هەڵزا ئاماژەی پێداوە " نەتەوەپەرستی هەمیشە ئامرازێکە لەلایەن بۆرژی دژە شۆڕشەوە بەکار دەهێنرێت بۆ پەرتەوازەکردنی چینی کرێکار".
پەتای ناسیونالیزم لەگەڵ سەرهەڵدانی جەنگی جیهانی یەکەم دەرکەوت، پارتە لیبەرالەکانی ئەوروپا و تەنانەت پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانیاش زۆر زوو تەسلیم بە باڵی ڕاست بوون لە ژێر ناوی بەرگریکردن لە نیشتمان، لە کاتێکدا بۆرژی چەپ زۆر پێش ئەوە قسەی هەشنیان هەبوو لەو بارەوە.

هەڵزا ئەم بەلادانەی وەك نیشانەی ناپاکی و مایەپوچی لیبەرالیزم لە سیستەمی سەرمایەداری پێناسەکرد.
ئەو کاتەی شەڕ کۆتایی هات 11 ملیۆن سەرباز لەهەردوو لای بۆرژی شەڕ کوژران کە زۆربەیان لە چینی کرێکاران بوون. سەرمایەداری لە ڕۆژی کوشتارەوە کەڵکەڵەی سەرمایەکەی دەکات، هیچ قازانج و ڕەوایەتییەکی بە چینی کرێکار پێنییە و نانەك کە پێیداون لە لوولەی چەکەکانیانەوە بووە.
هەڵزا باوەڕی بە لینین نەبوو لەسەر نوخبەی دیسپلینی شۆڕشگێر، ئەوەی لینین پێی دەوت ڤانگارد (شۆڕشگێڕی پێشکەوتوو)، هەروەها ڕاشکاوانە ئیدانەی بەکارهێنانی تیرۆری دەکرد وەکو ئامرازێک بە شۆڕش، هەشداریشیدا بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانە بەوای بە دیموکراسییەت نەبەت هەر زوو دەگۆڕێت بە دەسەڵاتێکی سەرکوتگەر.

ئەو باش لە لایەنەکانی جوڵەی شۆڕش تێگەشتبوو، سەبارەت بە هەڵچونی شەرش وتی:" زۆر زەحمەتە هەر ئەرگانێکی بزووتنەوەی پرلیتاریا بتوانێ پێشبینی ئەو هەڵکار و هەلومەرجانە دیاری بکات کە دەبەت یان نەبەت بە هەکاری تەقینەوەی شۆڕش." لەبارەی ئەوانەشەوە کە لە

قابەکی ئایدۆلۆژیدان و لەو دگمەوە هەلومەرجەکان دەکەن یان لە کاتگای هەزەوە رووداوەکان درووست دەکەن وەک ئیفلیج بوو بە "کەنسپتەکی توندی میکانیکی بیرکرات" ئاژماری کردن.
شکاندنی لای ئەزا بەرهەمی خەباتی بەردەوامی جەماوەر نەك ئەوەی بە هاندان درووست دەبێت و باش دەیزانی شەرش قۆناغێکی زیندووی هەیە و چوار چێوەکەی لە سەرەوە دانەئاژراوە، بەڵکو لە ئاکامی چوونە سەرەوەی هەشیاری لە خوارەوە دێت، ئەم هەشیاریەش سانەکی دەوێت بە ئەوەی درووست بێت. شۆڕشگێڕەکان دەبوایە وەکام بەو هەست و باوەڕە چاوەڕوانەکراوانەی جەماوەر بدەنەوە کە لەسەردەمی شۆڕشدا تووشی دەبن.

لینین لە کاتی رابەریکردنی شەرشی 1917ی ڕوسیادا لە زەر کاتدا بە گرتنەدەستی دەسەڵاتی شۆڕشگێر گوتەیەکی ئامۆژگاریکانی ئەزا بوو، دەستبەرداری بەشەك لە بیرو بۆچون و دۆقە ئایدۆلۆژیکانی خۆی بوو لە پێناو وەڵامدانەوە بە پێویستییەکانی ژیانی ڕوسەکان لەسەروبەندی شۆڕشدا، هەروەك ئاماژەت لووکەر لەوبارەیەوە نووسیوێتی: "لینین سەرباری خۆی لە ناخەوە لوکسبەرگیست بوو".
لە کۆتایدا جەماوەر ئامادەپێرەت بەرامبەر بەم سیستەمە بەسەرچووە کە نەك تەنیا لە هەشیارییانەوە دەبێت لەسەر شۆڕش بەڵکو وەك ئەوەی ڕەزا ئاماژەی پێداوە ئاگایەکی تر نامێنێتەوە لە بەردەم جەماوەری خەڵك.
تەقینەوەی شۆڕش تەنیا بە کارکردنی شەرشگێڕەکان بەدی نایەت بەڵکو ئەوە داخرانی ئاگاکانی ئەم ئاژەڵە کۆنەیە دواجار کێپەی پێدەدات. ئاڵنگە زەرەك لە شۆڕشکان سەرکەوتوو نەبن، بەڵام گەانکاری کەمایەتی لەگەڵ خۆیاندا درووست دەکەن.

سەبارەت بە شۆڕشی 1905ی ڕوسیا ڕەزا وتی: "هیچ ئامادەکارییەکی پێش وەخت یان پلانێك لە ئارادا نەبوو ، چونکە پارتەکان ببون بە بەشەك لە هەڵچونە جەماوەریەکان، بەدگمەن ڕابەر هەبوو پەلەی نەکردبێت لە دروشمەکانیاندا، شۆڕش لەسەر داواکاری ناکرێت و ئەمە کاری پارت نییە داوا بکات. ئەرکی ئەمە لە هەموو کاتێکدا ئەوەیە ڕاشکاوانە و بەترس بدوێین بە ئەوەی بتوانرێت بە ڕۆشنی کاریگەری هەبێت لەسەر گەل لە ساتەوەختە مۆژویەکاندا، تا بتوانرێت بانگەشەی بەرنامەی سیاسی بکرێت بە کارکردن و بەرزکردنەوەی ئەو دروشمانەی کە دەربڕی ڕاستەقینەی هەلومەرجەکانن. نیگەرانی لە بارودۆخەکە و کەی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی جەماوەر ڕۆچکەی خۆی بەرەو سەرەوە دەگرێت دەبێت بە دڵنیای و بە ئەمانەتەوە بە مۆژوو بڕجبهەدرێت.

خەڵكانێك پێیان وایە سۆسیالیزم وەك كروزانەوە وایە لە ناو دارستانێكدا، بەبێ ئەم مەراقەو ئەم ئەخلاقە سیاسیە لە كۆتایدا بەرهەمی خۆی هەیە ئەو كاتەی ساتەوەختە مێژوویەكە لە باردەبێت و زەرینە گرنگی پەیدەدات."
من رومانی هەواڵی زەربەی ئاپەرین و خۆپیشاندانەكانم كردوە لە جیهاندا و (وەك رۆژنامەنوسێك تیایاندا بەشدار بووم)، هەر لە یاخیبونەكانی 1980ی ناوەڕاستی ئەمریكای لاتینەوە تا ئاپەرینەكانی فەڵەستین ، شۆڕشی 1989ی ئەڵمانیای ڕۆژهەڵات، چیكسلۆفاكیا و ڕۆمانیا تا خۆپیشاندانەكانی سربیا كە سلۆبەدان میلۆسۆڤیچی لە دەسەڵات هێنایە خوارێ.
هەموو ئەو ساتەوەختە مێژوییانەی بینیومن، دروستی تێگەشتنی ڕۆزا لەكسبەرگی بە سەربەخۆبوونی شۆڕش پشتڕاستكردەتەوە.

كۆمیتە مەركەزی بەلشەفیەكان چونكە بەڕاستی و نهێنیكار و زەر بەدیسپلین بوون، ئەمە وایكرد دژشۆڕش دەسەڵات بگرێت و ئاواتی دیموكراسیانەی كرێكاران تێكبشكێنرێت، بۆیە لە راستیدا ئەم ناوەندانە بزوێنەری بنەڕەتی شۆڕش نین. لەگەڵ هەموو ئەو ئاژاوەو تێكشكانەدا هێشتا شۆڕش بە زیندوێتی دەمێنێ و هیوای ژیانێ چونكە دەتوانێت خۆك لە خراپ بەكارهێنانی دەسەڵات لە دەسەڵاتدارانی ناوەند بپارێزێت.

لە شوێنێكی تردا ڕۆزا لوكسمبۆرگ دەڵێت:" بەبێ هەڵبژاردنی گشتی، بێ ئازادی ڕۆژنامەگەری و ئازادی ئادەربرین، بێ ئازادی كۆبونەوە، بێ ململانێی بەچوونی جیاوازەكان، دام و دەزگا جەماوەریەكان ژیانیان تەدا نابێت و دەبن بە دەزگایەكی كاریكاتێریانێ و بیرۆكراتیێت وەك تاكە فاكتەر گۆشیان تیادا دەكات".
ئاكامی شۆرش نەكردن لە بەرانبەر داسپاندنی هەیمەنی كۆمپانیا گەورەكندا (corporatism) بە خۆی كارساتێ.
لێرەدا گرنگی ڕۆزا دەردەكەوێت كە ئاگاداریكردینەوێ لە قەیرانەكاندا نوخبەی لیبراڵ دەبن بە دوژمنمان، هەشداریدا بەرانبەر بە تیرۆر و توندوتیژی و هانیداین بە پارێزگاریكردن لە بنەما راستیەكانی دیموكراسیێت و دنیا بوون لەوەی كە ئەو هەزانێ لەگەڵ خۆك نین.
ڕۆزا لە مەترسی ئیمپریالیزم تێگەشتبوو، بە بیری هەموو ئەو سۆسیالیستانەی دەهێنایەوە كە بەدوای بنیادنانی سۆسیالیزمەوەن كە چۆن دەبێت دونیایەكی باشتر دروست بكەن، بەتایبەت بە چەوساوەكان، دەبێت دەست بەم ئەركە مەزنیە نەگرانەوە بگرین وەكو ئەو لێیان

تێگەشتبوو، ئەگەر سازش بکەین، هیوا لەناودەبەین.

_____

سەرچاوە:
/http://www.truthdig.com

□□□ی پیاوان لە بزووتنەوەی فیمینستیدا و شکاندنی بەدەنگی کەژاڵ حەمە□□□شید …

هەر کات دیبەیت و گفتوگۆ لەسەر تووندوتیژی دژی ژنان، بزووتنەوەی ژنان، ئازادی ژنان، تیرۆر، یاساکانی نایەکسانی جێندەری، □□پەوان و ناڕەزایەتی و،،هتد دێتە پێشەوە هەمیشە چەقی باسکان لەسەر ژنان و □□□ی ئەوان لە ڕووبەروبوونەوەدا دێتە بەر باس، ژنان چی بکەن، چۆن بینە مەیدان، □□کخراوەکانی ژنان، مانگرتن، □□پەوانی ژنان،،هتد. بەڵام هەرگیز گفتوگۆ لەسەر ئەوە نیە پیاوان ئەبێت چی بکەن لە بابەتکی گەورەو گرنگی کەمایەتیدا کە لە راستیدا پەیوەندی □استەو خۆی بەوانەوە هەیە. ئەوە □استە لیرەو لەوە پیاوانێک هەن لە نووسەران سیاستمەدارو، بیرمەندو، تادێگات بە هونەرمەندو کەسایەتیکان لە بوارە جیاجیاکاندا پشتیوانی بزووتنەوەی ژنان و بابەتی یەکسانی دەکەن، ئەوش □استە کە لە مێژوودا پیاوان پشتیوانیکی گەورەی بزووتنەوەی یەکسانی جێندەری بوون، بەڵام باسکە ئەویە کە لە ئاستی گشتی و کەمایەتیدا بزووتنەوەیکی کەمایەتی لە ئارادا نیە کە هەست و کاردانەوەی پیاوان بجوڵێنێت لە ئاستکی گشتی و کەمایەتیدا لە بەرامبەر بە تووندوتیژی دژی ژنان کە کاراترین کارکتەر پیاوە □□□ی تیا دەبینێت. لەم بارەوە کەمێگاکانی ئەمەریکا واتە گەمێگا □□ژهەڵاتیکان بەتەواوی دوورن لەم جۆرە دیبەیتە، لە کەمێگای خەماندا لە بابەتکانی بزووتنەوەی ژنان، ئەم باسە وونەو لە ئارادا نیە. هەندێک بەردەوام ئەڵێن(سیستمی سەرمایەداری چەوسانەوەی جێندەری دروست کردەو سەرجاوەی تووندوتیژی و

نایەکسانی جێندەریی و وەک سیستمی سەرمایەداریی داری داوەتە دەست پیاوان تا ژنان بچەوسێنەوە)، بەڵام هەرگیز ئەو پرسیارە نایەتە پێشەوە بۆچی پیاوان لە وەها سیستمێکدا ئەو دەسەڵاتەیان وەرگرتووەو قبووڵیان کردوە؟ پرسیارێکی تریش ئەوەیە سیستمی سەرمایەداری پێیامی ئاسمانیە یاخود داهێنانێکی مرۆڤی خۆیەتی؟ بەگومان سیستمی سەرمایەداری بەرنامەی داڕژراوی بیری چەوسێنەری مرۆڤ و لە باری جێندەرەوە بیرکەیەکی پیاوانەیەو هەموو جۆرەکانی جیاکاری و دیسکرمنەیشن
لە خۆ دەگرێت.Discrimination
گەر باس لە دەسەڵاتی پیاوان بکرێت لە بابەتی توندوتیژی و نایەکسانی جێندەریدا دەنگە یەکسەر ئەو بڕیارە بێتە بەر پێش چاو کە توندوتیژی دژی ژنان، کە لە ڕستیدا بڕێکی تری گەورەی پیاوان هەن ئەو بڕێی پیاوان کە توندوتیژی بەکار ناهێنن بەڵام بەدەنگن لە .Men Silence بەرامبەر کێشەکەدا
لە راستیدا بەدەنگی هەکارەکە بە بەردەوامیدان بە کێشەکە. هەندە جار بەدەنگی وا دەگەیەنێت وەک یان باوەڕ بوونە بەوەی کە وایە تونددووتیژی باش نیە، کارەساتە بەڵام سروشتی کەمەڕگا وایە!!، لە هەندە کەیسی تردا وا دەگەیەنێت کە بەڵێ پیاوان بەیان هەیە تووندووتیژی بەرامبەر بە ژنان بەکار بهێنن. بەم شێوەیە قەبارەی پیاوانی بەدەنگ هووبڕەکی فراوانی گرتوەتەوە. ژمارەو گروپی بچوکی پیاوان هەن کە باوەڕیان وایە کێشەی ژنان خەیانەو جۆرێک لە هاوسەزیان هەیە لەگەڵ کێشەکانی ژنانەدا ، بەڵام باوەڕیشیان بەوە هەیە کە پیاوان دەبێت پشتیوانیان بکەن بەڵام پشتیوانیکەیان تەنها ووتەی سەر زاریانەو بەهێزوستن لە بەرامبەر بە کارەساتەکان، کە ئەمەش لە ڕاستیدا هەڵوێستێکی پاسڤانەیە. هەندێکی تر لە پیاوان دەنگە لە کەو کەبوونەوە کەمەڵایەتیەکانیان لە شوێنی کارو لە دەرەخراوو پارتە سیاسیەکانیان دەنگ هەڵبژن و پشتیوانی ژنان بکەن، لە بەخشینی کەمەک و یارمەتیدانی و هەندە کاتیش لە بەیەکبردنی کاری ناوماڵ و سەرپەرشتی منداڵان بەشداری بکەن، ئەم بەشە لە پیاوان لە ڕاستیدا مەبەستیان باشە بەڵام هێشتا کاریگەر نین، چونکە هێشتا گروپێک لە پیاوان یان جووڵانەوەو تەوانینێکی تەواو لە ئارادا نیە کە بتەواوی بیسەلمێنێت کە جدین و بەدەنیان داوە بە کارکردن بە کۆتایی هێنان بە تونددوتیژی پیاوان لە دژی ژنان لە ئاستی گشتی و کەمەڵایەتیدا.
ئەوەی کە بزووتنەوەی ژنان و یەکسانی جێندەری تایبەتە بە ژنان پیاوان سەقاڵ نین لەگەڵیدا لە ڕاستیدا ئەمە خاڵێکی لاوازی چوونە پێشەوەی ئەو بابەتەیە. لایەنە لاوازەکەی ئەویە کە ئەو بزووتنەوەیە

نوێنەرایەتی تەنها بەشکی کەمەنگا دکات کە ژنانە. لەلایەکی تر مەنپالی یان کنترۆڵی پیاوان لە سیستم و کەمەنگادا، لە پەرلەمانکان و، بوارە سیاسیکان و، ڕۆکراوکان و، دامو دەزگا دەوڵەتیکان و دامەزراوە ئابوری و ڕۆشنبیری و دینی و کلتوریکانو،، ئەمانە وای کردوە کە هەمیشە دەنگی ژنان گرنگی کەمتری پێبدرێ و وەلابنرێ و سەر باری هەوە و تیکۆشانی زەریان بەڕام کەم دەست کەوتن. هەر بەهەی ئەم پێگە
کەمەیەتیەوە کە پیاوان هەیانە ئەگەر کاردانەویان هەبێت و بەدەنگی بشکنن لە بەرامبەر بە تووندووتیژی بەرامبەر ژنان ئەوا دەتوانن شان بەشان ژنان ئاوگڕی گۆڕە جێبخەن، هەر بەیە نایکسانی و کێشەی توندوتیژی بەرامبەر ژنان چەندە پەیوەندی بە پیاوانەوە هەیە، چارەسەر و کۆتایی پێهێنانیشی ئەوەندە پەیوەندی بەوانەوە هەیە. لێرەدا ڕەنگە بابەتی سەربەخۆیی بزووتنەوەی ژنان بێتە پێشەوە، سەربەخۆیی بزووتنەوەی ژنان مانای تایبەت و ڕەوایەتی خۆی هەیە، بەشداری پیاوان لەم بارەیەوە مانای ئەوە نیە بزووتنەوەی ژنان و ڕۆکخراوکانی ژنان کراوە بن بە پیاوانیش یان پیاوان بەهەی پێگەی بەهێزی کەمەیەتیانەوە کنترۆڵی ئەو مەیدانە بکەن، بەڵکو لێرەدا قسە لەسەر ڕۆڵ و بەشداری و تەوە گلانی پیاوانە لەگەڵ بابەتی ڕووبەروبونەوەی توندو تیژی و نایکسانی جێندەری.
فیمینیزم لە کەمەنگا ڕۆژئاواییکاندا ئەم ئاستەنگی و گرفتانەی هەبوەو هەیە، لە کێندا لە دوای کارساتکەی زانکۆی پۆلیتەکنیک کە بە کوشارکەی مۆنتریال ناسراوە ساڵی ١٩٨٩ بابەتی وەستانەوە بە دژی توندوتیژی دژی ژنان بابەتکی بەربڵاوو دیبەیتی زۆری لەسەر بکاو بەوە لە پەرلەمان و ناوەندە حکومیکان و هەروەها لە کەمەنگادا، دکتۆر مایکل کفمان دەڵێت لەو ڕۆژگارانەدا بوو دوان لە ژنە ئاکتڤیستە فیمنستکان ئەو پرسیارەیان ڕووبەڕوکردینەوە "پیاوان لە کوێن؟" لەم سەرو بەندەدا مایکل کفمان و هاوڕێکانی کە یەکێکیان جاک لیتێن بوو کەوتنە سەرو بەندی پێک هێنانی کەمپینی قردەلە سپیکان وەک بزووتنەوەیکی پیاوان بە شکاندنی بەدەنگی پیاوان و بەشداریکردنیان لە کۆتایی هێنان بە توندوتیژی دژی ژنان. هەروەها چەند ساڵیک دواتر لە ٢٠٠١ دا فرانک بڕد بە بیرکەی "خەت بخەرە پشتاوکانی ئەوەوە" چالاکیکی کەمەیەتی بەڕەدەخات بە هەشیاری دان و دژ وەستانەوە بە ڕامبەر بە توندو تیژی دژی ژنان. ئەوان وەختک دیانویست شان بەشانی ژنان لەو خباتەدا بەشدار بن بە کۆتایی هێنان بە چەوسانەوەو توندوتیژی دژی ژنان ئەوەشیان بە تەواوەتی لە پێش چاو بوو کە ئەم کارەی ئەوان نابەتە هەی کنترۆڵکردنی بزووتنەوەو ڕۆکخراوکانی ژنان، ئەوان

سەربەخۆیی و سەنگ وقورسایی ئاو بزووتنەوەیەیان لە پێش چاو بوو. "کەمپینی قردەلە سپیەکان" و "مایک لە پێناوکانی ژنکدا دە بکە" نموونەی دوو چالاکی و بەشدارکردنی بەهێزی پیاوانن بە کۆتای هێنان بە نایەکسانی جێندەری.

Walk a Mile in her Shoes
مایەک لە پێاوەکانی ئەودا بە بکە

پەندێک هەیە لە زمانی ئینگلیزیدا ئەڵێت: "خۆت بخەرە پێاوەکانی ئەوەوە"
"Put Yourself in her/his Shoes"
واتە هەرگیز ناتوانیت لە ئازموونی کەسێکی تر تێبگەیت ئەگەر لە پێاوەکانی ئەودا بە نەکەیت. بە واتایەکی تر خۆت لە جێی ئەو دابنێ.
Walk a Mile in Her Shoes
"مایەک لە پێاوەکانی ژنەکدا بە بکە" گەورەترین چالاکی جیهانی پیاوانە بە کەتایی هێنان بە توندو
تیژی پیاوان لە دژی ژنان، لاقەکردن، و نایەکسانی جێندەری، ساڵانە ملیۆنەکی پیاوان دەکدەخات. لەم بە هەشتنەدا پیاوان بە پێاوی پاژنە بەرزی ژنانەوە بە دووری مایەک بە دەکەن. ئامانج لەم چالاکیە بردنەسەری ئاستی هۆشیاری و هۆشبیری گشتیە بە تایبەتی پیاوان و کوانی گۆنج سەبارەت بە توندوتیژی دژی ژنان و نایەکسانی جێندەری. ئەم هۆپەوانە چالاکیەکی سیاسی کۆمەڵایەتیە لە ئاستی گشتی و کۆمەڵگادا بەڵام دەچێت بە خوقاندنی ئازموونەکی بەهێزو کارا کە ببەتە هۆی بردنە پێشەوەی بیرکەی یەکسانی ژن وپیاو، بردنەسەری هۆشبیری تاکەکان لەو بارەوە، دواتریش پراکتیزەکردن لە ئاستی کۆمەڵایەتی و سیاسیدا. هەروەها پەیامەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی گشتیە وە ئازموونەکی کاریگەرە بە تێگەیتن لە توندوتیژی جێندەری و کار دەکات بە بەدەست هێنانی ئامانج و ستراتیجەکی بەهێز بە کەتایی

هەنان بە چەوسانەوەو نایەکسانی دژی ژنان.
فرانک بەرد، بە یەکەم جار لە ساڵی ٢٠٠١دا لە کالیفۆرنیا پێشنیاری ئەم چالاکییەی کرد بە "سەنتەری تراومای ڤالی" کە ئەو کاتە فرانک خەی وەکو پارێزەرێکی کەیسکانی لاقەکردن لەو سەنتەرە کاری دەکرد. ئەو کاتە ژنان سەبارەت بە قەیران و کێشکانی لاقەکردن و دەست درێژی سێکسی بزووتنەوەیەکی سەرکەوتوویان بەڕێخست. فرانکیش پێی خۆش بوو پێیانەوە پێیوەست بێت. ئەو لە ساڵی ١٩٩٣ وە لەو سەنتەرە کاری دەکرد، هەوڵی ئەدا کە ژمارەو ڕێژەی پیاوان زیاد بکات لە کار کردن بە کەتایی هەنان بە تووندوتیژی دژی ژنان لە لایەن پیاوانەوەو هەروەها کەتایی هەنان بە نایەکسانی جێندەری.
فرانک ئەڵێت: "تووندو تیژی لە دژی ژنان تەنها ژنان ئازار نادات، پیاوانیش نیگەران دەبن لەوەی کە ئەو ژنانەی خۆشیان دەوێن ووبەڕووی لاقەکردن بونەتەوە. پیاوان ئازار دەچێژن کاتێک ئەیانەوێت پەیوەندی ئەوینداری لەگەڵ ژنێک ببەستن کە لە ئەتمەسفەرێکی ترس و گلەیی و بێباوەڕیدان. هەروەها دەڵێت هەمان ئەو تووندوتیژیە کە ژنان دەکاتە ئامانج، پیاوانیش دەگرێتەوە، چونکە دەستدرێژی سێکسی ئامانجکەی سێکس کردن نیە، بەڵکو ئامانجکەی دەستەات، هێز، وە جەوسانەوەیە."

فرانک یەکەم جار لەگەڵ گروپێکی بجووک لە پیاوان لە کالیفۆرنیا لە پارکێک کەبوونەوەو بە پەناوی پاژنە بەرزی ژنانەوە دەسووڕانەوە بە جەند سەعاتێک، دواتر ئەم گروپە بجوکە بوو بە هێپیوانی دژیان هەزار کەسی بەشێوەیەکی بەرفراوان ناسرا. ئەوان مەبەستیان کەکردنەوەی کەمپەین بوو بە سەنتەرکانی دەست درێژی سیکسی و شەڕەنگێزکانی ژنان وهەروەها پرۆگرامی بردنەسەری هۆشبیری جێندەری و کەمکردنەوەی تاوانکان لە دژی ژنان بوو.
دواتریش فرانک لە ساڵی ٢٠٠٧دا پرۆژەیەکی فراوانی هیومانیتریانی پێک هەنا بە گۆشەپێدانی ئاشتی و هێگەگرتن لە تووندو تیژی و هەروەها گۆشەپیدانی پرۆژە کەمەایەتیکان.

فرانک بەرد داهێنەری "مایەک لە پێاوەکانی ئەودا نە بکە"

کەمپینی قردەلە سپیەکان White Ribbon Campaign

دواتر ڕۆژنامەوانی "مایەک لە پێاوەکانی ئەودا نە بکە" بوو بە یەکێک لە چالاکیەکانی کەمپینی قردەلە سپیەکان. کەمپینی قردەلە سپیەکان گەورەترین بزووتنەوەی " White Ribbon Compiegne "
جیهانی پیاوانە کە کاردەکات بۆ کۆتایی هێنان بە توندووتیژی دژی ژنان، و بردنەپێشەوەی یەکسانی جێندەری، و پەروەندی تێندروستە، و هەروەها بەدەست هێنانی تێواینینێکی نوێ بۆ مانای پیاوەتی. ئەمان ڕەنگی سپیان هەڵبژارد وەک سیمبولی ئاشتی. ئەم کەمپینە لە ساڵی ١٩٩١ وە بە یەکەم جار لە کەنەدا لە لایەن چەند کەسێک لە شارەکانی تۆرەنتۆ، ئۆتاواو، کینگستۆن دەست پێشخەری بکراوە. دکتۆر مایکل کۆفمان دامەزرێنەرو چالاکتیرن کەسی ئەم کەمپینەبووە وە هەروەها "جاک لەیتۆن" کە کەسایەتیەکی چەپ و سیاسەتمەدارێکی ناوداری کەمەگای کەنەدی و شاری تۆرەنتۆ بوو، هەروەها ڕۆن سلاسەر مامۆستای زانکۆ پشتیوان ویارمەتیدەرێکی باشی ئەو بوون لەو کاتەدا. بیرکەی پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی ڕێکخراوی پیاوان و ئەم کەمپینە لە کاردانەوە بەرامبەر بە کارە تیرۆرستیەکەی ٦ی دیسەمبەری ساڵی ١٩٨٩ کە لایەن پیاوێکی ڕق هەڵگرتوو لە فیمینیزم بە ناوی مارک لیپین بە چەک و چەقۆی دەستیەوە دەچێتە زانکۆی ئیکۆل پۆلیتەکنیک مۆنتریاڵ/ کەنەدا و
Ecole Polytechnique in Montreal/ Canada
لەوێ لە کۆلیژی ئەندازیاری ١٤ خوێندکاری کچ تیرۆر دەکات ١٣ی تر بریندار دەکات لە ماوەی تەنها ٢٠ خوولەکدا. کە دواتر پەرلەمانی کەنەدا لە ساڵی ١٩٩١دا ئەم ڕۆژەی بە ڕۆژی نەتەوەیی یادکردنەوەو

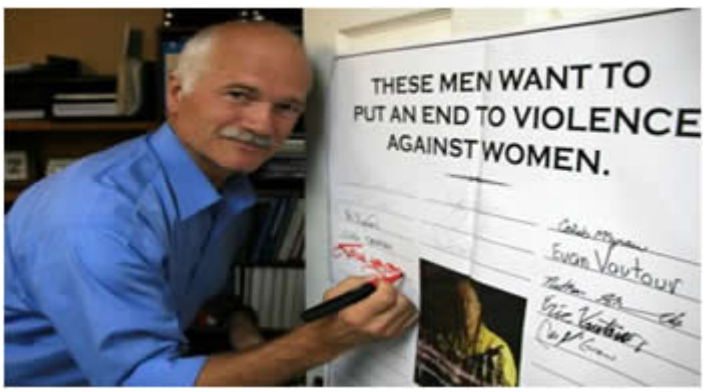
هەروەها ڕووبەڕووبونەوەی توندو تیژی دژی ژنان لە کۆنەدا بە فەرمی ناساند. کەمپینی قردەلە سپیەکان ٢ ساڵ دواتر لە مانگی نۆڤەمبەری ١٩٩١ لە دەروبەری هێزی نیشتمانپەروەری بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان کە لایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە بە فەرمی ناسراوە، پێک هات. لەو کاتەوە ئەو هێکخراوە داوایان لە پیاوان کرد کە قردەلەی سپی بپۆشن وەک بەڵێن دانێک کە هەرگیز توندوو تیژی بەرامبەر ژنان نەکەن و قبووڵیشی نەکەن، یان بەدەنگ نەبن لەبەرامبەریدا. قردەلە سپیەکان پرۆژەیەکی بردنەپێشەوەی هۆشیاری گشتیە گرنگی دەدات بە بەشداریکردن و هێزی پاوان و کوانی گەنج داوایان لە دەکات کە بیر لە هەستەکوت و خووڕەوشتیان بکەنەوە پەداچوونەوە لەم بارەیەوە بکەنەوە لەگەڵ پیاوانی ترو هاوڕێکانیان قسە بکەن بە ووبەروبونەوەی هەر جۆرە توندوتیژیەک بەرامبەر بە ژنان .

مژووی کوشتارکەی مانتریال و مژووی دامەزراندنی کەمپینی قردەلە سپیەکان وە هەروەها ١٠ی دیسەمبەر کە هێزی نەتەوەیی مافەکانی مرۆڤ لە مژوودا بە جۆرێک لە جۆرەکان بە ٢٥ی نۆڤەمبەر هێزی نەتەوەی بە بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان بەستراوەتەوە کە لە ڕاستیدا ٢٥ی نۆڤەمبەر مژووی تیرۆرکردنی ٣ ژنی سایەتمەدار کە هەرسەکیان خووشک بوون لە ووڵاتی جمهوری دەمەنیکان ساڵی ١٩٦٠، ئەو سێ ژنە سیاسەتمەدارە خەباتیان دەکرد لە دژی دەسەڵاتی دکتاتۆری "ڕافایل ترۆجیلۆ" کە فەرمانی تیرۆرکەش لایەن دکتاتۆر خۆیەوە دەرچووبوو، هەروەها هێزی ڕاگەیاندنی قردەلە سپیەکانە بۆیە لە کۆنەدا ٢٥ی نۆڤەمبەر تا ١٠ دیسەمبەر بە ١٦ هێزی بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی دژی ژنان ناودەبرێت و لەو ماوەیەدا چالاکیەکان بەردەوام دەبێت.

مایکێ کەفمان دامەزرێنەری "کەمپینی قردەلە سپیەکان"

کەمپینی قردەلە سپیەکان هەوڵ دەدەن بە دژینەوەی هەڵوێشتی نایەکسانی و تووندوتیژی جێندەری و بەدیهێنانی ئاڵوگۆڕێکی فەرهەنگی کە یارمەتیدەر بێت بە بەدیهێنانی دواڕۆژێکی بێ تووندوتیژی و چەوسانەوە. وە پێیان وایە کە پیاو بەشێکە لە چارەسەرکان و هەروەها بەشێکە لە بەدیهێنانی ئایندەیەکی ئارام و یەکسان بۆ گشت مرۆڤەکان.ئەوان کار دەکەن لە ڕێگەی ڕاهێنبیری و بردنەسەری هۆشیاری گشتی، دەستاگرتن، یارمەتی تەکنیکی، سەرخستنی توانایی، هاوکاری و هەروەها دامەزراندنی ئامرازو ستراتیجی درووست، وە کاردەکەن وەک نموونەیەکی پێزەتیف بۆ ئامبێر بۆ تێگەیشتنێ نێگەتیف و دواکەوتووەکان لە بارەی پیاوەتیەوە، دەیانەوێت کار بکەن لەسەر پیاوان بۆ دەستگرتن بەو توانا گەورەیەوە کە هەیانە بۆ ئاڵوگۆڕێکی پێزەتیف.
سەرچاوەو بۆاوکراوەکانی ئێم ڕێکخراوە بۆ شۆوێک دیزاین کراوە کە کچان و کوران سوودی گەورەی لێ ببینن. لە ماوەی ٢٥ ساڵ کارکردنی ئێم ڕێکخراوەدا، ئەجێندای ئامرازەکانی قردەلە سپیەکان لەلایەن سەدان هەزار مامەستاو قوتابیەوە لە سەرتاسەری ئەمریکای باکوردا بەکار دەهێنرێت لە پرسەکانی خویندن و لە ناو پۆلەکان و زانکۆو قوتبخانەکاندا سوودیان لیوەردەگیرێت بۆ بردنە پیشەوەی بیرکەی یەکسانی جێندەری و دامەزراندنی پەیوەندی تەندروستی نێوان ژن و پیاو. بەم شۆوێ کەمپینی قردەلە سپیەکان لەلایەن وەک دکتەر مایکل دەڤت لە ساڵی یەکەمیدا لەلایەن سەدان هەزار پیاوو کۆی گەنجەوە پشوازی لێکراو دواتریشبێ ووڵاتانی ئەوروپاو ئوستراڵیاو هەندێک لە ووڵاتانی ئاسیادا بەاو دەبێتەوەو تا ئێستا توانیویانە لە ٦٠ ووڵاتی جیهاندا بەاو ببنەوە، کە بەهێزترینیان کەنەدا و ئوستراڵیاو، بەریتانیایە. وە لە هەندێ ووڵات دا ٢٥ی نۆڤەمبەر بە ڕۆژی قردەلە سپیەکان ناسراوە.

جاک لێیتەن"١٩٥٠-٢٠١١" سیمایەکی ناسراوو سیاسەتمەدارێکی چەپی کەنەدی، یارمەتیدەرێکی سەرەکی دامەزراندنی کەمپینی قردەلە

سپیکان بوو
Jack Layton “1950-2011”New Democrat Party/NDP Leader
One of the co-founder of White Ribbon Compiegne

_____

سەرچاوەکان:

http://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2008/12/The-Day-the-White-Ribbon-Campaign-Changed-the-Game.pdf
The Day the White Ribbon Campaign Changed the Game: A New Direction in Working to Engage Men and Boys Michael Kaufman, Ph.D.
http://michaelkaufman.com/ Men and Gender Equality
http://www.walkamileinhershoes.org/
https://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_Polytechnique_massacre

http://www.biography.com/people/marc-lepine-235980#profile
http://www.history.com/this-day-in-history/international-day-to-eliminate-violence-against-women
http://tcfv.org/pdf/mensguide/EngagingMenandBoys.pdf

وتو ویژی مه هدی حوسه ینی له گه ل نادر عه بدول حه مید

وتو ویژی مه هدی حوسه ینی له گه ل نادر عه بدول حه مید _هه لسوراوی کمونیست له کوردستانی عیراق سه با ره ت به :
بارو دوخی کوردستانی عیراق و به دیلی چه پ

خەرابات کوردایەتیی و فاشیزمی ئینفیصاڵییەکان … کامیار سابیر

ئارگیومێنت لەگەڵ حەماقەتکانی ناسیۆنالیزمدا، بەتایبەتیی ناسیۆنالیزمی نەژادیی -کوردیی، ماندووبوون، ئەرک و توانایەکی سەرسوڕهێنەری دەوێت. لەسەروو هەمووشیانەوە، جەرائەتی دەوێت، جەرائەتێک کە تەحەدای هەژموونی هەشتا بە نەوەت ساڵ لە قوواچپاو، لە گۆناوی ئەم فاشیزمە کولتووریی و کۆمەڵایەتییە بکات کە کوردایەتیی و مونەوەرەکانی (لە سیاسیی و لە شاعیرەکان) بەدرێژایی ئەو مەژوونە، تەخشانیان کردووە. ئەستاش، کۆمەڵێ ئەکادیمیست کە ئایدیەلۆژیای ناسیۆنالیزم، لە مرۆقبوونی خستوون، بەهەی رانتی نەوتەوە یان بەهەی فاشیزمی جەهلەوە، چاویان سوور بوون، بە راستەوخۆ و بەناڕاستەوخۆ(بەنیارەکانی پارتییشەوە)، خزمەتی پرۆژە فاشییەکەی ئەردۆغان و پارتیی (دەوڵەتی کوردیی بەڵوویە) دەکەن. راستییەکەی شڵەکردن لەگەڵ وەهمەکانی دەوڵەتی کوردیی و فشقیاتی ریفراندەم و دروودڵسۆزکانی کوردایەتیی، بە شێوەی زرینەی عەوام و زرینەی نوخبەکانی کورد(لە هەردوو کوردستانی عەراق و ئەراندا) راتدەکشێت.

هاوکات، دەبە شێوەی کولتووری زاڵی سیاسیی، ئەدەبییاتی سیاسیی کوردایەتیی و وێنەی ئەو مەنتاڵیتییە شاعیرانەیە بکەیت کە باوەڕی هەر بە ببە و بە بکوژە هەیە، باوەڕی بە نەژادی خاوێنی کورد و پیسیی هەموو نەژادەکانی تر هەیە، باوەڕی بە مەعصومییەت و ڕەوایی هەموو سیاسییەکان و نوخبەکانی کورد هەیە و هەموو دونیا و چواردەوری گاڵی کورد، بەئەهریمەن دەزانێت. لەسەروو هەموو ئەمانەشەوە، دەبە شێوەی میلیاردەرەکانی کوردایەتیی، چەتەکانی دەوڵەتی کوردیی و ناسیۆنالیزمی ئەو ئەکادیمیستە هەرزەکارە سایبەرانە(cyber) بکەیت کە لەهەندەران و لە کوردستانەوە، بە هەی رانت و بەرژەوەندییەوە بەت یان بەهەی حەماقەتی کولتووریی و فاشیزمی سیاسییەوە بەت، تەغذییەی ئەم جەرە فاشیزمە "سیاسیی، ئابووریی و ئایدیەلۆژیی"ە دەکەن. سەرەنجامیش، دەبە شێوەی ئەو فاشیزمە کولتووریی و فاشیزمە سیاسییەی هەموو ئەو ئەکادیمیستە بە فیکر و نووسەرە جاهیلانە بکەیت کە دەڵێن" دەوڵەتی کوردیی، خاونی زرینەی خەڵکی کوردستانە"! بەدەرلەوەی کوردستان، وەکو پارچەیەکی سەرتاسەریی سەیر دەکەن، یان لای کەم مەبەستیان لە کوردستانی

ئەستای عیراق؟، ئەمیان مەگەر هەر ناسیونالیستە سایکپاثە psychopathic نەرجسییە کوردەکان، بیزانن؟

ئەلەکساندر سلیڤانڤ(پسپۆر لە کۆشە نەودەوەتییەکاندا) بەچوونی لەسەر فاشیزم, بەمشۆیەیە" گەنجەکان، رۆمانتیکانە تێی دەوانن، هیچی ئەوتێی لەبارەوە نازانن، وەکو تەصەوفی سیاسیی سەیری دەکەن، بەلایانەوە شتێکی باشە، سیمبۆلیزمی تێدا دەبینەوە، بەڵام لایەنە رەش و قەترانییەکەی، دەزەخە ترسناکەکەی ئەودیو سنوورەکانی فاشیزم، نابینن". ئەستا، هەمان بەچوونی سلیڤانڤ، وەکو کاڵا بە باڵای زەربەی نووسەران و نوخبەی کوردیدا ببڕێ، بە قولانج کەم و زیادی نییە. بەشێکی زەری ئەوانەی داوای دەوڵەتی کوردیی، دەوڵەتی نەژادیی یان دەوڵەتی نەتەوەیی دەکەن، تەنیا لایەنە پۆزەتیڤ و عیرفانییەکانی دەبینن، لایەنە نێگەتیڤەکەی، فاشیزمە سیاسیی و فاشیزمە ئابووریەکەی فەرامۆش دەکەن، یان عەقڵیان پێی ناشکێ. ئەوە، کارەساتە ئابووریی و کۆمەڵایەتییەکانی ئەم فاشیزمە ئایدیاڵژیی و بیزنسە سیاسییە هەر مەپرسە کە من, فاشیزمی ئابووریی کوردایەتیی، پێدەڵێم. ئەمجارە لە نوخبە نەتەوەییەکان و فاشیستە نەژادییەکان، لەناو سیاسییەکان و ئەوانەی لە رەهەندە ئەکادیمیی و کولتووریەکاندا کار دەکەن، توانای ئەویان هەیە، گەنجانکی زەر تووشی ئەم طاعونە کولتووریی و سیاسییانە بکەن و گەنجەکانیش وەکو سلیڤانڤ پێیوایە، سیمبۆلیزم لەماندا دەبینەوە و دوای هەڵەی فەخفەخە و کاریزمای وەهمیی دەکەون.

دەوڵەتی نەتەوەیی بە میثاد و باکگراوندە نەژادییەکەی، هیچ گومانێک هەڵناگرێت ، بەڕاو فاشیزم دەڵێت! ئەو پرسسی دەوڵەتی نەتەوەییەی لە گەڵ دروستبوونی ناسیونالیزمەوە لە ئەوروپاوە سەری هەڵدا، لە زەر شوێنی دونیا ئەو دەوڵەتە نەتەوەیە-نەژادییانە، بەڕاو دەوڵەتی نیشتمانیی, وەرچەرخاون. گەڵباڵیزم و مۆدێرنیزم، کەچی سەرتاپاگیر لەنێوان وەاتەکاندا و تەکەبووونی نەژاد و نەتەوەکان، کەم تا زەر، دەوڵەتی نەژادیی و نەتەوەیی، کاڵ کردووەتەوە. دەوڵەتی نیشتمانیی و دەوڵەتی هاووەاتیی، بە مۆبنای پێکەوژیان, فرە کولتووریی، فرە دینیی، فرە نەژادیی و …فرە جڤاکیی جێگەی دەوڵەتە نەژادپەرستەکانی جاران کە دەوڵەتی نەتەوەییان پێدەگوترا، گرتووەتەوە. دیارە لەڕاو لەوێ، بەتایبەتیی لە جیهانی عەرەبیی، ئیسلامیی، هەندێ وەاتی ئەفریقا، ئاسیا و رۆژهەڵاتی ناویندا، ئەم جارە فاشیزمی دەوڵەتی نەتەوەیی، هەشتا ماوە. دەوڵەتی نەژادیی تورکیا، دەوڵەتی نەژادیی –عوروبیی عەراق و

سوریا، هەرسەکیان کەم تا زۆر، سەریان لە کوانووکانی فاشیزمەوە، دەرهەق بەگەلی کورد دەرهێنا. دیارە، فاشیزمی تورکیی لە تورکیا و فاشیزمی عوروبیی لە عێراق، ئەم سەرمەشقیان بەتەواویی دژی ئیرادەی سیاسیی گەلی کورد و کەشە سیاسیەکەی، بە ئەنجام گەیاند. لە عێراقدا، هەرچەندە فاشیزمی عەرەبیی و ناسیۆنالیزمی عەرەبیی و تا رادەیەکیش پانعەرەبیزم، رۆڵی بەرچاویان لە کەمپەینەکانی ئەنفال و ژاربارانکردنی شارچکەو گوندەکانی کوردستاندا هەبوو، بەڵام بەشکی بەرچاو لەم وەحشیەتەی عوروبە و ناسیۆنالیزمی عەرەبیی- بەعثیی، بەرتەکی فاشیزمی کوردایەتیی و عەمالەتی کوردایەتیی بوو(ئەوکات بە ئێرانی شاهەنشاهیی و ئێرانی ئیسلامیی- شیعیی).

بەچوونێک هەیە لەسەر پەوەندیی هەیمەنەت(هێژموونگەریی) و فاشیزم، بەناوی موسۆلینی(Mussolini)ەوە، بە هێڵ و بە سایبەریی تەماركراوە. بەچوونەکە بە ئارگیومەنتی کەمێڵ ئیکۆنۆمیستی فاشیەکان دەگەڕێتەوە و پەوەندیی بە موسۆلینییەوە نییە. بەچوونە نزانراوە ئابووریەکە دەڵێ" دروستتر و گونجاوتر بە فاشیزم بگوترێ کەپرەتیزم Corporatism، لە کاتێکدا، فاشیزم، تێکهەڵکێشیەکە لە نێوان دەوڵەت و کەمپانیا زبەلاحەکاندا". ئەم دەخی کەپرەتیزمەی کوردایەتیی، ئەگەر بە هەلومەرجە سیاسیی و ئابووریەکەی هەرەم، بەراوردی بکرێت، صەد لە صەد، ئەو فاشیزمە ئابووریەی کوردایەتیی و ئەو ناسیۆنالیزمە نژادیەی دەوڵەتی کوردیە کە زەرجار جەختم لەکردووەتەوە. کەمێڵ چەتە و مافیای سەردەمی تەمەودی شاخ کە ناویان ناوە شەش و قسەی قەڵەی کوردایەتیی، تەواوی جومگە سیاسیی، ئابووریی و دیپلۆماسیەکانی ئەو حکومەتە جەردەیەی هەرەمی کوردستانیان قەرغ کردووە و لەنێوان دوو حیزبی میلیشیایی و چەتەگەرییدا، وەکو برا گەورە و برا بچووک، بەشیان کردووە. ئەم کەپرەتیزمەی پارتیی و یەکێتیی، ئەم کەپرەتیزمەی عەصابە نەتەوەیی و میلیشیاکانی کوردایەتیی،لە هەموو دونیای لیبرالیزم و ئابووریی سەرمایەداریدا وێنەی لە دەندایەتیی و بێئەخلاقیی(نامەراڵیی)دا نییە. بەڵێ بەری دانانی ماتماتیکییش بێت، کەپرەتیزمی دەوڵەتی کوردیی و فاشیزمی کوردایەتیی، هاوواتا، هاوکار و مانیفەستی یەکترن.

فاشیزمی کوردایەتیی، لەسەر کەنسەپتگیریی(conceptualise) دەوڵەتی نەتەوەیی(نەیشن ستەیت) بە دروشمە بریقەدارەکانی resplendently و بە بانجە ئیستیحماریەکولتووریی و سیاسیەکانی، بەناوی خاکی

باووباپیرانی کوردەوە (Kurdish Fatherland)، شەرعییەتی مافیایی و میلیشیایی خۆی لەو هەموو حەماقەت، ئیستیحماریەی سیاسیی و کولتووریەی وەرگرتووە. لەرشەوە، کەپرەتیزمکی زەر وەحشیانەی بەسەر ژیان و گوزەرانی خەڵکی کورستاندا سەپاندووە. لەبەرامبەردا، هەشتا دەیان نووسەر و ئەوە دەعبایانەی پێیان دەگوترێ"رۆشنبیر" ، بەشەرمانە و جاهیلانە، غازاتی ئەوە بەردەدەن کە"دەوڵەتی کوردیی، خۆنی هەموو کوردەکە، یان خۆنی هەموو خەڵکی کوردستانە"! ئەم نەتەوە ئۆرگانییە Organic nation، ئەم ڕەحە سیاسییە political ethos، ئەم خورافاتە ئایدیۆلۆژییە و ئەم نەشئە ناسیۆنالیستییە، بە ئاسمانی فەنتازیا نەژادییەکانیاندا، باڵیان پەدەگرێت و ئەوەندە بەرز دەبنەوە کە هیچ جیاوازییەک نابینن و هیچ بەربەرستەک، بەر بە خولیای حەزە ئایدیۆلۆژییەکانی ئەوان ناگرێت. لەڕەوایە کە سەریان بە فاشیزم گەرم دەبێت و ئازادیی و ڕای پێچەوانە،لای ئەم جۆرە ناسیۆنالیستە و فاشیستانە، لای ئەم ئەکادیمیستە نەتەوەیی و ئەم ڕۆشنبیرە ڕەعییانە، مانایەکی نامەنتەوە.

ئەم نەتەوە ئۆرگانییە، لە زمانی مایکە مان(Mann) وەە لە کتێبەکەیدا(فاشیستەکان- Fascists) کە ئەو بە سەسیۆلۆجیای فاشیزم ناوی دەبات، پێیوایە کە چوار سەرچاوەی سەرەکیی لە دەسەاتی کۆمەایەتیی (Social power) لە ناو جڤاکە مرۆییەکاندا، کایە (ئایدیۆلۆژیی، ئابووریی، عەسکەریی و سیاسیی)کان لەخۆدەگرن. هەروەها باوەی وایە بە ئەوەی فاشیزمی ئابووریی لە کۆمەگەدا جەکەوت بکەیت، پێویستت بەو چوار دەسەاتە کۆمەایەتییە دەبێت. بەتایبەتتریش کایەی ئایدیۆلۆژیی لەڕگەی کۆنترۆکردنی سیستەمی پەوپاگەندەوە، کۆنترۆڵی تەواوی بەرهەمهێنان ،بازاڕ و بژێویی، وەکو کایەی ئابووریی، کۆنترۆڵی دەسگا عەسکەریی و ئەمنییەکان و دواهەمینیش وەکو کایەی سیاسیی، کۆنترۆڵی ئینستیتیوتە سیاسیی و دیپلۆماسییە لەکاییی و ناوچەییەکان، دەگرێتەوە(Mann, 2004,pp5-9). ئەم کتێبە لە زانکەی کامبریج، چاپکراوە، خوێنەر، بەئاسانیی لە نەتەوە، پێیدەگات.

باوەڕ ناکەم، فاشیزمی کوردایەتیی، هەر چوار کایەکەی لە فاشیزمکەی موسۆلینی، باشتر کۆنترۆڵ نەکردبێت. لەهەموشیان مەترسییدارتر، فاشیزمە ئابووریە چەتەگەرییەکەی کوردایەتیی و فاشیزمە ئابووریە قاچاغکەیەتی کە کۆمەانی خەڵکی کورستانی پە تەعذیب دەدات و مرۆڤی کوردی هەناوەتە ئاستەکی ئەوەندە نزمەوە کە

دەبێت چاوی لەدەست و مکرەمی قائیدە دز و فاشیستەکانی کوردایەتیی بێت.مرۆڤی کورد، دەبێ چاوی لەوە بێت مەرحەمەتی پێبکەن و موچەی سێ چوار مانگ پێشتری ، بە یەک لەسەر سێی موچەکەی خۆی، بە دابین بکەن. بە ئەوەی باسکە بە سەردێو مەغزای ئیم وتارەو گرێ بدەینەو، باس لە مەبەی نوخبەی فاشیستەکانی کورد، لە مەبەی نەتەوەپەرستەکانی کورد و ئەو ئەکادیمیستە نۆژادپەرست و فاشیستانەی دەکەم کە وەک ئەوەی لەگەڵ دەسەڵاتی حیزبیی و شەخنشینییەکەی پارتییدا ناکۆکن، بەڵام بەهۆی جەهل و حەماقەتەو بێت، یان بەهۆی بەرژەوەندیی و بیعەتدانەو بێت، هەموو ئەتەمبیلە سیاسیی و فیکرییەکانیان، مەکینەکەی مەسعود بارزانییان لەسەر و تەنیا بەدییەکیان جیاوازە.

لەسەر ئەرضی واقیعیش، هەموویان خزمەت بە فاشیزمی کوردایەتیی دەکەن. راستییەکەی مەنتاڵیتیی و تێگەیشتنی بارزانیی بە دەوڵەتی کوردیی، دروستتر تا ئیم ئەکادیمیستە هەزیلە ئەپزیسیۆنانە، چونکە لای کەم بارزانیی و پارتیی دەزانن چۆن بیزنس بەم کارتە نەتەوییانەو بکەن؟ دەزانن، کەپرەتیزمی کوردایەتیی و موشتەقاتەکانی(ریفراندەم و دەوڵەتی کوردیی) چۆن بگەڵ بخۆن بە ئەوەی ساڵانە چەندین میلیارد دۆلار قازانج بکەن ؟ هەروەها، دەشزانن چۆن هەڵەکەسەما(بەزمانی شەعبیی) بەم ئەکادیمیستە ئەکت ناسیۆنالیست و مەغز فاشیستانە بکەن؟ ئیم بەراوردکارییە لەنێوان دەعباکانی" ڕەشنبیران"ی کوردستانی عەراق(بەوانەی هەندەرانیشەو) و صالیح موسلیم، لە کوردستانی سوریا دەکەم.

بەشک لەم نەدیی بەدییەی ئەکادیمیست و نوخبانەی هەرەم، بەشک لەم ناسیۆنالیستە فشکار و نوخبە پۆپۆلیستانە، دەتوانن بڵێن صالیح موسلیم، ئاستی خوێندەواریەکەی زۆر نییە، ئەکادیمیی نیخوێندووە! توژینەوەی نەکردووە، سەر بەنەوەی کانۆ و ...دەیان خەڵکەکشانی تر. فەرموون بەراوردی ئیم دوو هەڵوەستە بکەن، بڵێم کاژی ناسیۆنالیزمت فۆ نەدابێت، کاژی تەقدیسکردنی نۆژادی کوردت فۆ نەدابێت و مەغزت بە نەخشیی ناسیۆنالیزم، ئالوودە بووبێت و لە ئیستیحماری کوردایەتییدا، خەت بگۆزنیت و کەرکەری دەوڵەتی کوردیی، بەری نەدابێتی، لەم بەراوردکارییە تێناگەیت. ئەوە وەک ئەوەی تەڵەرانسی فیکریی، جورئەتی سیاسیی، عەقڵانییبوون و واقیعییبوونیشی دەوێت.

سەرەتای سێپتەمبەری ٢٠١٦، صالح موسلیم لە ئەڵمانیا لە شاری Koln، لەناو ئاپارتمانێکی گەورەی جماوەریدا، بە سێ زمان(کوردیی،

عەرەبیی وتورکیی) گوتاری دا. لەو وتارەدا بۆ ئاشکرا، بوونی شەفافیەتەوە، روو بە میدیاکان، روو بە رای گشتیی کورد و جیهان، رایگەیاند ئەوان، وەکو کوردەکانی سوریا، پرۆژەی ئینفیصالییان(جوداخوازیی) نییە. ئەو بۆ ئاشکرا و بوونی جورئەتی سیاسییەوە دەیە با عەرەبەکان لە ئەمە نەترسن، ئەمە ئینفیصالیی نییە. هەروەها دەیە، ئەمە دەماندوو گەلی کورد و گەلانی ناوچەکەش ئازاد بن، ئەمە دەماندوو لە چوارچێوەی پرسسەکی دیمەکراتییدا، هەموومان ئازاد بین. ئەمە داکۆکیی لە مافی مرۆڤ دەکەین و داوای برایەتیی گەلان و پێکەوەژیان دەکەین. ناوەندکی قسەکانی بەهەر سێ زمانەکە، یەکجار بووە. بە پێچەوانەی میدیای فاشیزمی کوردایەتییەوە، هەمیشە کۆنتەکستە کوردییەکان، لە تەرجەمەی زمانە بیانییەکان، جودان. بە عەوامی کورد شتێک دەڵێن و بە میدیا ئیقلیمیی و جیهانییەکانیش شتێکی تر دەڵێن.

بەو حوکمەی لەسەر ناسیونالیزمی کوردیی و دەوڵەتی کوردیی، زۆر دەنووسم، گۆنجێک، دەڵێکی بەم نووسیبوو، بەمشێوەیە" دیارە ئەوانەی بەردەوام دەڵێن، دەوڵەتی کوردیی خۆنی هەموو کوردێکە، ئەمە بە غەیرە کورد دەزانن!". ئەگەر بەیت باکگراوندە فیکریی، مەعریفیی، ئینسانیی و سیاسییەکەی پشت ئەو رستەیە بخوێننەوە، ئەوکات تێدەگەن، بۆچی دەڵێم هەموو ئەوانەی لەگەڵ ئەو دەربەیندان" دەوڵەتی کوردیی، خۆنی هەموو کورەکە"، جۆرێک لە فاشیزمی جەهل و حماقەتی سیاسییان تێدایە؟ ئەوسا تێدەگەن کە بوختان ناکەم، کاتێ دەڵێم، سەرەڕای ئەوەی بەشی هەرە زۆری ئەم ئەکادیمیست و نوخبانەی نزیاری دەسەڵاتی پارتیین، بەڵام هەموویان هەمان مەغز و هەمان مەکینەی مەسعودبارزانییان لەسەرە و هەمووییان لە ژێر زەبری سیاسیی، کولتووریی و ئایدیۆلۆژیەکانی دەوڵەتی کوردیی و ریفراندەمی ساختە و بیزنسی چەتەگەریی(ئابووریی سەربەخۆ)دا، بە قولانج جیاوازتر لە کادیرە موحەسەنەکانی پارتیی، بیر ناکەنەوە.

ئەستا با بە مەغزای پشت ئەم رستەیە(ئەمە بە غەیرە کورد، دەزانن) بگەینەوە! کاتێ ئەم جۆرە نوخبانە ، نەکاوی کوردایەتیی زۆر دەخەن ، بەردەوام غازاتی ئەوە بەر دەدەن و دەڵێن" دەوڵەتی کوردیی خۆنی هەموو خەڵکی کوردستانە". ئایا چەند لەگەڵ واقیعی سیاسیی و جیۆگرافیای کوردستان و ژمارەی کوردیشدا یەک دەگرێتەوە؟ ئەگەر لە کوردستانی عیراقەوە، سێیری بکەین، دەیان هەزار، بگرە صەدان هەزار کەس، لە چەشنی کامیار سابیر نابینن کە جێت بە دەوڵەتی کوردیی رادەکشن و قەشمەریی بەناسیونالیزمی نەوت و سگووەی ریفراندەم و

هەموو ئیستیحماریی‌کانی کوردایەتیی دەکەن؟ نیو میلیۆن گەنج نابینن کە هەموو خوزیعبەلاتەکانی کوردایەتیی، بەر نوکە شەق دەدەن! دوو میلیۆن خەڵکی هەژار و کەم دەرامەت نابینن کە هەموو "کەرکەر"یی‌کانی دەوڵەتی کوردیی، بە قوربانی ژیانکی باشتر، ئازادتر و بەکەرامەتتر، دەکەن؟

ئەگەر لە ئاستی پارچەکانی تری کوردستانیشدا سەیری بکەیت، زۆرینەی رەهای کوردی کوردستانی تورکیا و سوریا، لە ئەنجامسفیری سیاسیی و فیکریی پەکەکەدایە و ئەوانیش بەئاشکرا دەوڵەتی نەتەوەییان بەر نەفرەت داوە، بە دەوڵەتی دزەکانی کوردایەتییشەوە(دەوڵەتی کوردیی). کوردەکانی سوریا، جگە لە ژمارەیکی زۆر کەم نەبێت کە مورتەزیقەی موئەسەسەی کوردایەتیی هەرەمن، بە شەفافیی و بە عەقڵانییەوە، نەفرەتیان لە دەوڵەتی کوردیی و ئیستیحماریی‌کانی کردووە. لە کوردستانی تورکیاشدا، بەهەی هەژموونی فیکریی و سیاسیی پەکەکەوە، میز بە دەوڵەتی کوردیی و بەو عەقڵە نەخۆشە ناسیۆنالیستییە نەژادییەدا دەکەن کە نوخبە مەبەکانی کوردستانی عێراق(بەوانەی تاراوگەشەوە)، قیەقیەی بە دەکەن، یان گلەیی لە بارزانیی دەکەن کە گاتەیان لەگەڵدا دەکات و بەجدیی، هەوە بە دەوڵەت دروستکردن! نادات.

کاتێ حەماس و حەماوەی کوردایەتیی، جەوت شل بکات و هەروا بە ئاسانیی بەسەر زارتدا بێت و بەڵێی دەوڵەتی کوردیی خۆنی هەموو کوردەکە، وەکو داتا وئامار، بە ژمارە و بە جیۆگرافیای کوردستانەکانیش بێت، هەڵگرانی ئەم نەخشییە نەژادییە و ئەم قایرەسی نەتەوەپەرستییە، نەک هەر بەدرێ دەکەونەوە، بەڵکو رەک دەکەونە خانەی فاشیزم و راسیزمەوە. فاشیستن، چونکە بەهەی کەپەی ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیزمەوە، بەرچاویان ڕەش بووە، عەقڵیان ئیستیحمار بووە، لەخەیانەوە درێ بەناوی هەموو کوردەوە دەکەن یان زۆرینەی گەلی کورد، دەخڵە خانەی بیرکردنەوە نەخشەکانی خەیانەوە. راسیستیشن، چونکە ئەم هەڵاواردنە گورێ، ئەم فەزیلەتە سیاسییە نەخشە بەسەر زۆرینەدا دەسپێنن و رای زۆرینەی کوردیش، ڕەت دەکەنەوە.

جا کاتێ بارزانیی و حیزبەکەی کە کاسبکی زۆر باشن و مانگانە، میلیارد دۆلارەکانیان، بەهەی کەرایەتیی ئەوانەی باوەڕیان بە دەوڵەتی نەژادیی کوردیی هەیە، زۆرو زۆرتر دەبن، زۆر بەکارامەیی ئەم کارتە نەتەوەییە پووچانە، تەوظیف دەکەن. دوو مەتر لەولاترەوە، ئەو حەماسە ئایدیۆلۆژییە و ئەو مەتیقە تیجاییەی دەڵێ " لەسەر

دوو مەتری کوردستانیش بێت، دەوڵەت رادەگەیەنم" هیچ جیاوازییەکی لەگەڵ ئەو ئەکادیمیستانەدا نییە کە لە زانکۆکانی ڕۆژئاوا خوێندوویانە، بەتام لەسەر شاشەی تەلەفزیۆنە کوردییەکانەوە، دەمارە نژادییەکانی ملیان ڕەپ ڕەپ دەبێت و دەبن دەوڵەتی کوردیی خوێنی هەموو کوردێک بەتام بەم میژەد و بەم میکانیزمانە نا. جا ئەوانەی زوو دەیانگوت لە سەرگەووو و بەرگەووو دەوڵەتی کوردیی ڕادەگەیەنین، یان ئەو بارزانییەی وەهمی بوو هەیە کە ببێ بە والیی ئایینددەی ویلایەتی موصڵ و بە پرسسی لکاندنەوە (annexation)، بگەڕێنەوە سەر تورکیای عوظما و ویلایەتکی نووتییش، ڕاستی ئەم والییە بکرێ، هیچ جیاوازییەکانیان نییە. هەروەها هەردووڵایشیان جیاوازییان لەگەڵ ئەو ئەکادیمیست و نوخبە نژادییانەدا نییە کەلەسەر شاشەی تەلەفزیۆنکان و میدیاکانەوە هاتوهاواری ئەوە دەکەن کە دەوڵەتی کوردیی خوێنی هەموو کوردێک، وا بە ڕوویە و دەبە خباتی بە بکەین.

لە کۆتاییدا، ئەم نوخبە فاشیستانەی بە نژانیی و بەهەکاری فاشیزمی جەهلەوە بەت یان بەهەی حەماقەتە سیاسیی و فیکرییەکانیانەوە بێت کە دەبن دەوڵەتی کوردیی، ئەستا کاتیەتی، بارزانیی پیاوی ئەوە نییە کە دەوڵەت دروست بکات، یان بارزانیی توشی یەئسی کردوون لەوەی کە لە عەراق جیانابێتەوە! یاخود ئاو بە ئاشکەی پارتییدا دەکەن و دەبن دەوڵەتی کوردیی خوێنی هەموو کوردێک، وەای ئەوەی چینە لە فاشیزمی سیاسیی و ڕاسیزمی نژادییدا دەکەن، ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆش، هەموویان "جوندی"ی شەتەنجەکەی سەر مێزەکەی بارزانیین. هەموو ئەمجارە نوخبانەش، کاتە لەگەڵ ئەو بەرچاوڕوشنییەی صالیح موسلیم لەگەڵ جەرائەتە سیاسیی و عەقڵانییەتەکانی ئەو و حیزبەکەیدا بەراورد دەکەیت، ئەوسا تەدەگەیت، بەچی مرۆڤی ناسیونالیست(بەتایبەت لە هەرێمی کوردستان و تاراوگە)، بەئاسانیی بەرەو فاشیزم دەڕوات، ئەوسا باشتر تەدەگەیت ئەم خەرابەتی کوردایەتییە، ئەم ئەکادیمستە ئینفیصالییانەی کورد، ئەم نوخبە نژادییانەی کوردایەتیی، چەند قۆناغی تریان دەوێت تا بە عەقڵانییەت و بیرکردنەوە واقیعیی و مرۆییەکانی صالیح موسلیم بگەن؟

ئەوارە وەك من و تۆ ! …
ئەرسەلان مەحمود

ئەوارە،
رژانی تاریکی پەرداخی ئینکاریيە،
لە نەهاتەکی تردا !!
–
ئەوارە،
جگە لەکەن بوونی ئەژەکی نوە،
شتەکی دی نیە لەئەسادا !
–
ئەوارە،
چەن دەبە بو هەموو جوانیەوە،
بەرەو تاریکی بەواو، لەباوەش شەودا
بخەوە!!
–
ئەوارە،
روتبوونەوەی ئەژەکی تر،
لەناکی !!
–
ئەوارە،
سەرئاوکەوتنی ئەژەکی تر، لەدەریایی
بە تەیدا !
–
ئەوارە،
پژانی هەنارەکی تر، لەباخچەی
بە تەیدا !!
–
ئەوارە،
هەوەرینی هەنجیرەك عومر،
لەبەژنی دنیا !!
–
ئەوارە،
خواردنەوەی کەفی سەر گەاسەك شینە،
بەلەوی ەش !!

–
ئەوارە،
سکوتێك ناشنایی، لەچاوانی
نەهاتکی تری تێدا !!
–
ئەوارە،
پیاسەیەك لەناتواویی،
بەبێ تۆ !!
–
ئەوارە،
نەوانی ناژۆ شەو نیە، بەدحاڵیبوونە،
وەك نەوانی من و تۆ، بەیەکەوە نایەن،
بەیەکەوە نابن !!

ناژنامەگەریی چوار پارتی کوردستانی (١٩٧٥-١٩٩٣) ... ئیسماعیل تەنیا-هانەڤەر

یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان، پارتی دیموکراتی کوردستان، حزبی دیموکراتی کوردستان- ئێران، پارتی کرێکارانی کوردستان، ئەم چوار حزبەی سەر پارچەی کوردستان، لە گۆشەپەدان و دژوەمەند کردنی کاروانی ناژنامەگەریی کوردیدا، ناوەکی کاریگەریان هەبووە، بەتایبەتیش لە فەترەی زەمەنی ساڵانی(١٩٧٥-١٩٩٣)دا. لەم هەموو پارت و ڕێکخراوە سیاسییانەی سەر گۆڕەپانی خەباتی سیاسیی و چەکداری کوردستاندا، بەیەی ئەم چوار حزبەمان هەڵبژاردووە، چونکە؛-
– لەووی بنکەی جەماوەریەوە،ئەندام و لایەنگرو هەواداری زۆریان هەبووە و هەیە. جگە لەمەش، لە بواری چالاکی سیاسیی و کاری پێشمەرگایەتیدا، ناوەکی کاریگەریان هەبووە لە تەقاندن و زەبر وەشاندن لە ژێرەمە داگیرکەرەکانی کوردستاندا و-هەندێک جار- ناچارکردنیان کە دان بە داخوازییە ڕەواکانی نەتەوەکەماندا بنێن- ئەگەر بە کاتێکی کەم و تاکتیکیش بوو بێت-.

– لێووی سیاسییەوش، بەهەی ئەم حزبانەو، کەشی ناوای کورد(بەتایبەتیش لەدەرەو)، زێتر ئاشنای شەقامی ئەوروپی کراوەو هاریکاری و سەزی ئەوانی بە ناوابوونی کێشەکە، دەستبەر کردووە.
– هەبەرە پلە یەکەکانی ئەم حزبانە بووننەتە ناسنامەیەک بە نەتەوەکەمان و بەهەی ئەوانەو کێشەکە زێتر ناسندراوە.کەم بگانە هەیە – ئەگەر سەرداوەکی لەگەڵ سیاسەت و خوەندنەو هەبووبێت- ، ناوی تاڵبانی و بارزانی و ئەجەلان و قاسملوی نەبیستبێت.
– هەتا ئەمەشی لەگەدا بێت، هەر ئەوان گەڵپانەکیان کەنترڵ کردووە، جا چ بە ناگای هەبزاردنەو بێت، نموونەی باشووری کوردستان، یان بنکە فراوانی جەماوەرەکیان وەک ئەوەی باکور و ڕۆژهەڵات.
کە تەنها ناوی ئەم چوار حزبە دەنین، وەنەبێت ناوی حزب و ناکخراوە سیاسییەکانی تر لە خەباتی چەکداریدا،نادیدە بگرین، بەکو تەنها ئەوانە وەک نموونە وەرگیراون، لەبەر ئەم هەکارانەی کە ئاماژەمان پێکردوون. ئەم چوار حزبە وەنەبێت تەنها ئەم ناوونیشانانە ڕۆژنامەگەریانیان بەاوکردبێتەو، کە ئەمە لەخوارەو باسیان دەکەین..نا، زەر ناوونیشانی تریشیان دەرکردووە، بەڵام ئاستوخە ناوی ئەوانی لەسەر نییە. ئەمە تەنها ئەوانەمان هەبزاردوون کە ئاستوخە ناوی ئەوانی لەسەرە، یان ئەوان خاوەنی ئاستەقینەی بە ئەملاو ئەولای بوون..دەنا؛ هەر یەکەک لەم چوار حزبە ناوهاتییە بگری، چەندین ناکخراوی پیشەیی وابەستە بەخەیان هەیە،نموونەی؛ ئافرەتان(ژنان)، قوتابیان(خوەندکاران)، مامۆستایان، هونەرمەندان، مافناسان، ..... تاد.ئاستە ئەم ناکخراوانە بانگشەی سەربەخبوون دەکەن و ناوی حزبەکانیان لەسەر بەاوکراوەکانیانداناووسن، وەلە لەمیانەی بابەت و هەواڵست و وتارەکانیانداناستییەکان، ناوونتر دەبنەو. یان لەم کاتانەی کە حزبەکانیان بە قەناغێکی سەخت و ناسک و چارەنووسسازدا تێدەپەڕن، ئەم ناکخراوانە، بە سەرمینەو، خەیان لە حزبەکانیان بەخاوەن دەکەن.

یەکەتی نیشتیمانیی کوردستان

لە ناکەوتی ٢٢/٥/١٩٧٥، هەر یەکە لە مام جەلال و د.فوئاد مەعسوم و عەبدولڕەزاق عەزیزو عادل موراد، لەشاری (دیمەشق)دا، کەبوونەتەوەو ناکخراوی(یەکەتیی نیشتیمانیی کوردستان)یان، دامەزراندووە. یەکەمین بەیانی فەرمی ڕاگەیاندنی دامەزراندنیان لە ١/٦/١٩٧٥دا، بەاوکردەتەو. پاش ئەوەی (کەمەڵەی مارکسی-لینینی کوردستان) و (بزووتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان)، پێوەندی بە (یەکەتی) تازە دامەزراو دەکەن، ئەم ناکخراوە دەبێتە

نیمچە بەرێیەک. تا بەستنی یەکەم کۆنگرە لەساڵی١٩٩٢ دا، وەک هەڵکشاوەکی نیمچە بەرێیی بیرۆا جیاواز،خەباتی کردووە. پاش ئەم کۆنگرەیە، بۆتە یەک هەڵکشاوی سیاسی خاوەن یەک بەرنامەو ئایدەلۆژیاو پێڕەوو پڕۆگرام. تا ئێستاکە سێ کۆنگرەی بەستووە. لە هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی نوێدا، هەڵوێستکی کاریگەرو بەرچاوی هەبووە. باوەڕی بە سیستەمی دیموکراتی و عەدالەتی کۆمەڵایەتی هەیە، لەم پێناوەشدا درێژە بە خەبات دەدات.
لەووی کاری هێژنامەگرییەوە، (ئەلشەرارە)، یەکەم بڵاوکراوەی ئەم هەڵکشاوەیە. ئەرگانی ناوەندی ئەم هەڵکشاوە بووە. یەکەم ژمارەی لە تشرینی دووەمی١٩٧٥ دا، بەزمانی عەرەبی، لە دیمەشق دەرچووە. یەکێتی، تا کۆتایی ساڵی ١٩٩٢،(٤٦) گۆڤار و هێژنامەو بڵاوکراوەی بە زمانەکانی؛ کوردی،عەرەبی،ئینگلیزی،هەڵەبجەندی،ئەڵمانی، دەرکەردووە.دوا بڵاوکراوەی هێژنامەی(ئەلئیتحاد)ە. ئەم بڵاوکراوانە، (٣٠)یان بەزمانی کوردی، (٩) بە عەرەبی، (٤) بە ئینگلیزی، (٢) بە هەڵەبجەندی، (١) بە ئەڵمانی بووینە. یازدە دانیان لەساڵانی١٩٩١ و١٩٩٢ دا،دەرچووینە. ئیزبەندی بڵاوکراوەکانی یەکێتی بە پێی کات، بەم شێوەیەیە؛ (ئەلشەرارە ١٩٧٥، هەڵبەزی نوێ ١٩٧٦،دەنگی یەکێتی١٩٧٦ ، زی سپارک ١٩٧٧، بڵاغی عەسکەری ١٩٧٧،ئاڵای شۆڕش ١٩٧٧، لەتینسەلە ١٩٧٧،کۆمەڵە١٩٧٨ ، ئاپۆین- سوید ١٩٧٨، کۆمەڵە- ئۆروپا ١٩٧٨، هەواڵنامەی کوردستانی عێراق ١٩٧٨، ئاڵا-ئەمریکا١٩٧٩ ، دەر فونکە-ئەڵمانیا ١٩٧٩،هەواڵنامەی کوردستان لە هێژنامەکانی ئۆروپادا- ئۆروپا ١٩٨٠، ئەلخەلیج- کوەت١٩٨٠ ،ئەلخەنادق ١٩٨٠ ، بزووتنەوە ١٩٨٠، دەڤەنک ئوت کوردستان- هەڵەبجەندا١٩٨١، سۆسیالیست ١٩٨١، پێشمەرگە ١٩٨٢، سەوت ئەلئیسبوع١٩٨٢ ، راپەڕین ١٩٨٢،ئەلئیتحاد-سوریا .هەڵەبجەندا١٩٨٢، کەسار١٩٨٣، کوردایەتی ١٩٨٣، سەنگەر١٩٨٣ ، هەڵوێست ١٩٨٣،کیفاح ئەلئەنسار-ئۆروپا ١٩٨٣، دەنگی شۆڕشی عێراق ١٩٨٣، زی تێرخ- ئەمریکا ١٩٨٤، هەڵوێشنبیری ١٩٨٤،بزگاری ١٩٨٥، ئەرکی نوێ- سوید ١٩٨٧،زی کوردستان فۆکوس- بەریتانیا١٩٨٩ ، ئێستێری کوردستان- ئەمریکا١٩٨٩ ، بابەگوگوگ١٩٩١ ،سەرهلدان ١٩٩١، پەیامی نوێ ١٩٩١، بابەگوگوگ کەرکوک ١٩٩١، ئەلئیعتسام١٩٩١ ، کوردستانی نوێ ١٩٩٢، ئەلئیتحاد-دهۆک ١٩٩٢، سیاسەتی دەوڵی ١٩٩٢، پەرلەمان- دهۆک ١٩٩٢،کوردستان تایمز١٩٩٢ ، ئەلئیتحاد- هەولێر ١٩٩٢).

پارتی دیموکراتی کوردستان

پارتی دیموکراتی کوردستان-عێراق، لە هەڵوەتی ١٦/٨/١٩٤٦،لەشاری بەغدا، لە ئەنجامی یەکگرتنی سێ ئاڵاستەی جیاواز(چەند سەرەک

عەشیرەتکی خەباتگێ، کەمەک سیاستەمدارو ڕووناکبیری ناسیۆنالیست، چەند سەرکردەو ڕووناکبیرکی هەگری بیروباوەڕی مارکسی و سۆسیالیستی)، لە کۆنگرێکدا،دامەزراندنی خۆی ڕاگەیاند.خاوەنی شەشی ئەیلول(١٩٦١-١٩٧٥)ێ. یەکەک لە لایەنە کاریگەرەکانی شەشی نوێی گەلەکەمان (١٩٧٦-١٩٩١).تا ئێستاکە سەردە کۆنگرەی بەستووە.
لەووی ڕاگەیاندنەوە، جگە لە ئێستگەکەیان(دەنگی کوردستانی عەراق)، کەمەک گەڤارو ڕۆژنامەو بڵاوکراوەی هەمە چەشنی بڵاوکردۆتەوە. یەکەم بڵاوکراوەی (پارتی)، ڕۆژگاری بووە.(ڕۆژگاری)، ئەرگانی ناوەندی پارتی دیموکراتی کورد – پاشان کوردستان-ێ. یەکەم ژمارەی لە ئەیلولی١٩٤٦ دا، دەرچووە. یەکەم بڵاوکراوەی ئەم فەترەزەمەنیەی کە ئەمە باسی لێوە دەکەین(١٩٧٥-١٩٩٣)،(ڕۆژک)ێ. ڕۆژک، بڵاوکراوەیەکی هەواڵی وەرزیی بوو، لقی ئەوروپای پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئەڵمانیا بە زمانی عەرەبی،دەریکردووە. ژمارە شەشی دەکەوێتە ئەم فەترەیەی کە ئەمە لێسەری دەدوەین.ژمارە شەش لە شوباتی ١٩٧٦دا، بە چوار لاپەڕە دەرچووە.ئەمە یەکەمین بڵاوکراوەی پارتییە لە شەشی گوڵاندا. دوای ڕۆژک، ڕۆژنامەی (خەبات) دەت. ژمارە (٥٢٦)ی خەبات – کە دەبوو لێسەری بنووسرابایە ژمارە ٥٢٨-، لە ١/٧/١٩٧٦دا،دەرچووە. شایانی گوتنە؛ ژمارە(٥٢٧)، دوا ژمارەی خەبات بووە کە لەدوا ڕۆژکانی شەشی ئەیلول لە١٩٧٥ دا،دەرچووە.
پارتی دیموکراتی کوردستان، لەسەرەتای شەشی نوەوە تا کۆتایی ساڵی ١٩٩٢، (٢٣) بڵاوکراوەی دەرکردووە، کە دەتوانین بەم شێوەیە پۆلینیان بکەین؛ (ڕۆژک- ئەڵمانیا ١٩٧٦، خەبات ١٩٧٦، صدا خەبات- ئەوروپا١٩٧٦ ، پێشمەرگە- بەزمانی ئینگلیزی- ئەوروپا ١٩٧٧،زاگرۆس- ئەمریکا ١٩٧٨، ئەخبار کوردستان ١٩٨٠ – لە دوو چاپی جیاوازی کوردی و عەرەبی-،سەفین١٩٨٠ ، مەتین١٩٨١ ، ولات-ئەوروپا ١٩٨٢، گەڤاری شەهیدانی کوردستان ١٩٨٢، صدا کوردستان -لوبنان ١٩٨٣، دەنگی کوردستان ١٩٨٣، بابە گوگۆ ١٩٨٤، ڕۆژگاری- ئەران ١٩٨٤، ئەزمە ١٩٨٥، کوردستان تودەی- ئەمریکا ١٩٨٧، ئەخبار مەتین ١٩٨٨، ئەلئەنسات- دهۆک ١٩٩١، ئەلئەنسات- ئاکرێ ١٩٩١، سەردان ١٩٩١، دەروازە ١٩٩٢، سپێدە- ئەران ١٩٩٢، مەهاباد-سەلەمانی-؟-). بڵاوکراوەکانی پارتی بە زمانەکانی؛ کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی بووینە. لەم (٢٣) دانەیەدا؛ (٨)یان لە دەرەوەی کوردستاندا دەرچووینە. هەروەها (٥) دانەشیان لە ساڵەکانی ١٩٩١ و١٩٩٢ دا،دەرچووینە.

حزبی دیموکراتی کوردستان-ئێران

لە ڕێکەوتی ١٦/٨/١٩٤٥، بە ڕێبەرایەتی پێشەوا (قازی محەمەد)، لە شاری مەهاباد، دامەزراوە. خاوەن دیدگاو ئایدۆلۆژی نەتەوەیی، دیموکراتە.چەندین جار کەرت بوون و لێکترازان، لە نیزکانیدا، ڕووپداوە. یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی ئەم حزبە، ڕۆژنامەی (کوردستان) بووە. کوردستان؛ ئۆرگانی ناوەندی حزبی دیموکراتی کوردستان-ئێرانە. یەکەم ژمارەی لە ١١/١/١٩٤٦، لە شاری مەهاباد، دەرچووە. یەکەم بڕیاوکراوەی ئەم حزبە لەنێوان (١٩٧٥-١٩٩٣)دا، بریتییە لەم (کوردستان)ەی کە لە مانگی تشرینی یەکەمی ١٩٧٥،لە بەیروت دەرچووە. کوردستان لە (١٩٧١-١٩٧٥) لە بەغدا دەرچووە. پاش ئەوەی کە ڕێبەرانی ئەم حزبە ئامادە نابن بچنە ژێر باری داخوازییەکانی ڕژێمی بەعس، کوردستان لە بەغدا دادەخرێ و چیتر بڵاو نابێتەوە.کەریم حسامی، لەم بارەیەوە، لە کتێبی؛ (لە بیرەوەرییەکانم ١٩٧٥- ١٩٧٩، بەرگی پێنجەم،ستۆکهۆڵم، ١٩٩١، ل٩)دا، دەنووسێت؛ (ڕۆژی ١٥/١/١٩٧٥، لایەن موخابەراتەوە پێیان ڕاگەیاندین کە نابێ ڕۆژنامەی کوردستان، چاپ و بڵاوبکەنەوە. یان دەبێ دژی مەلا مستەفا بنووسن و بە عەمیلی ئەمریکا ناوی بەرن.ئەمە پاش باس و لێکدانەوە بیارماندا کە ڕۆژنامەکە ڕابگرین).
بەگوێرەی گۆڕانەوەکەی حسامی بێت، پاش ئەوەی لە بەغدا قەدەغە دەکرێت، بڕیار دەدەن لە سوید چاپی بکەن.لەوێش ڕێک ناکەوێت.ئەمجارە بڕیار دەدەن لە ئەڵمانیا چاپی بکەن، لەوێش سەرناگرێت. بۆیە؛ دواجار دێنەوە بۆ بەیروت چاپی دەکەن.ئەو ژمارەیەی کە لە بەیروت دەرچووە، لە مانگی تشرینی یەکەمی١٩٧٥ دا،دەرچووە. حسامی لە لاپەڕە (٦٤)ی هەمان بەرگی بیرەوەرییەکانیدا دەنووسێت؛ (خاوەن چاپخانەکە دەستی سەلاح بەدرەدین بوو،پێیتی فارسی هەبوو،ڕۆژنامەو نووسراوی ڕێکخراوە ئێرانییەکانی چاپ دەکرد.کرێکارەکانی چاپخانە، میسری بوون).
بەداخەوە، کەریمی حسامی ڕوونی ناکاتەوە،ئەم ژمارەیەی کە لە بەیروت چاپ و بڵاوبۆتەوە، زنجیرەی ژمارە چەندی لەسەرە.ئەمە پاش سەیرکردن و گۆڕان بەدوای سەرچاوەگەلێک لەبارەی ئەم ژمارەیەوە،هیچ ئەنجامێکمان دەستگیر نەبوو.ئاڵۆزترین ساغکردنەوە،ساغکردنەوەی ڕۆژنامەی (کوردستان)ە بە هەموو قۆناغەکانییەوە، چونکە لە کات و ساتی جیا جیا،لە شوێنی جۆر بەجۆر،بڵاو بۆتەوە.ڕۆژنامەکە، ڕۆژنامەیەکی کۆچەر بووە هەر چەند ژمارەیەکی لە شوێنێک دەرچووە.ئەوە لە مەسەلەی لێکترازانکانیشی هەر گۆڕ،چونکە هەر لایەنەو بە هەمان ناو، درێژەی بە دەرکردنی کوردستان، داوە. ژمارەی وا هەیە لە بەغدا دەرچووە، هەمان ژمارە لە وڵاتێکی تری وەک فەڕەنسا، یان سوید، دووبارە بڵاوکراوەتەوەو ئەدرەسی ئەم وڵاتانەی

لەسەرەمن، یەک بەیاری خوم، زۆر بەدوای ئەم مەسەلەیەدا گەڕاوم، بەڵام ئەنجامەکی دروست و دڵخۆشکەرم،دەست نەکەوتووە.
حزبی دیموکرات، پاش ئەم ژمارە (کوردستان)ی بەیروت، تا ساڵی (١٩٩٣)،(١٥) بەڵاوکراوەی تریشی دەرکردووە، کە ئەمانەن؛ (دەنگی کورد-تاران ١٩٧٩، دەنگی کوردستان- تاران ١٩٧٩، پێشڕەو-مەهاباد ١٩٧٩،زانیاری پێشمەرگە-سنە ١٩٧٩، شەهید- بانە ١٩٧٩، هەواڵکانی کوردستان- بە زمانی فەرەنسی بووە- فەرەنسا ١٩٨٠،یەکێتی ١٩٨١،کۆمۆنیزم ١٩٨١،نەکەرز ١٩٨١،ئارارات ١٩٨٢،پەنگ ١٩٨٢، ٢٦ی سەرماوەز ١٩٨٤،نووچەنامە- فەرەنسا ١٩٨٤،بازتاب وقائیع کردستان در مطبوعات فارسی زبان- ئەوروپا ١٩٩١،کوردستان د ئێران- بە زمانی فەرەنسی بووە- فەرەنسا ١٩٩١). لەم (١٦) بەڵاوکراوەیە، شەش دانیان لە تاران و پاریسدا، دەرچوونە.زمانی بەڵاوکراوەکان؛ کوردی،فارسی، فەرەنسی، بوونە.زۆرترین ناوونیشان لە ساڵی ١٩٧٩دا،دەرچوونە کە ژمارەیان پێنج دانەیە.لەم ساڵەدا، هاپەیمینی خەڵکی ئێران لە ئارادا بوو،خەڵکی کوردستانیش توانیبوویان خۆیان، خۆیان بەڕێوە ببەن.

پارتی کرێکارانی کوردستان (پ.کا.کا)

سەرەتای سەرهەڵدانی هێزبازو فکری ئاپۆچێتی لە ساڵی ١٩٧٦وە،دەست پێدەکات...دوو ساڵی سەرەتایی، لەژێر ناوو گرووپ و بازنەی جیا جیادا، خەباتیان کردووە.لەمە بەدواوە،بەیار دەدەن چیتر بە پەرتەوازەیی و گرووپ گرووپ نەمێننەوە.بەیە؛ بە ئامادەبوونی (٢٣)کەس، کە دووانیان کچ بوون، لە هەکەوتی ٢٧/١١/١٩٧٨، لە گوندی (فیس)ی سەر بە قەزای (لیجە)ی شاری ئامەد(دیاربەکر)، یەکەم کۆنگرە (دامەزراندن) دەبەستن و هەر لەوێش دامەزراندنی (پارتی کرێکارانی کوردستان)، هادەگەینن.لە ١٥/٨/١٩٨٤شەدا،خەباتی چەکداری دەست پێدەکەن.ئەم پارتە؛ بە بەدەست هێنانی مافە زەوتکراوەکانی نەتەوەکەمان لە باکوری کوردستاندا، باوەڕیان بە فکرو ئایدەلۆژیای (مارکسی- لینینی) هەیە. خەباتی چینایەتی و نەتەوایەتی، بە یەکەوە گرێدەدەن. لەووی خەباتی هاگەیاندنەوە، کەمەک گەڤارو هێژنامەیان دەرکردووە.یەکەم پارتی کوردینە کە بوونەتە خاوەنی کەناڵی ئاسمانی. بە دەست نیشانکردنی یەکەم بەڵاوکراوەیان(گەڤار،هێژنامە)، یەکەک لە ئەندام و دامەزرێنەرێ دیارەکانیان (جەمیل بایک) دەکەت؛ (خەباتی هێژنامەوانیی ئەمە بە یەکەمین کۆنفرانس لە ساڵی١٥/٧/١٩٨١ کە لە لوبنان بوو،دەست پێدەکات.لە کۆنفرانسی یەکەمدا ئەو بەیارەمان وەرگرت کە ئەمە هێژنامەی سەرخوبوون لە ئەوروپا دەربخەین.لە ئاکامی ئەو

بەیارەدا، هەڤاڵان کاریان کرد سەرخۆبوون لە ئەوروپا دەرچوو. یەکەمین ڕۆژنامەی ئەم تەڤگەرە سەرخۆبوونە.(بڕوانە؛ حەسەن جوودی، مڕۆوێک لە ئاگر، نهەنی و خەباگری بزووتنەوەی ئاپۆچی، دیمانەیەک لەگەڵ جەمیل بایکدا، چاپی سێیەم، سلێمانی، ٢٠١٤، ل٤٢٩). ئەو (سەرخۆبوون)ی جەمیل بایک باسی لێوە دەکات، سەرەتا لە فەرمی ڕۆژنامەدا بووە، دواتر بەتەگەر. ئەرگانی کۆمیتەی ناوەندی پارتی کرێکارانی کوردستان بوو. یەکەم ژمارەی بە (٢٠) لاپەڕە، لە کانوونی دووەمی ١٩٨٢، لەشاری (کۆلن)ی ئەڵمانیا، بەزمانی کوردی(کرمانجی ژوورو-ڕۆژهەڵاتی) و لاتینی) و تورکی، دەرچووە. نرخەکەی یەک مارک و نیو بووە. ژمارە (٢)ی بە (٢٠) لاپەڕە لە شوباتی ساڵی ١٩٨٢دا، دەرچووە. ژمارە (١٢٠)ی بە (٢٤) لاپەڕە لە مانگی دەسەمبەری ١٩٩١دا، دەرچووە. پاش ئەوەی کە بە شێوەی ڕەسمی لەلایەن حکوومەتی ئەڵمانیاوە لە ٢٦/١١/١٩٩٣دا، چالاکییەکانی ئەم پارتە قەدەغە دەکرێت، بنکەو بارەگای ئەم ئەرگانەش (سەرخۆبوون)، بە هەڕەندا دەگوازرێتەوە.

بەڵام ئەمە، ئەو(سەرخۆبوون)ی جەمیل بایک باسی لێوە دەکات، یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی ئەم پارتە نییە. یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی پارتی ناوهاتی، ئەو (سەرخۆبوون)ەیە کە زیندانیانی (پ.کا.کا) لە زیندانی شاری (غازی عەنتاب)، لە مایسی (١٩٧٩)دا، دەریانکردووە. کاتێک کە ئەم بڕیارەیە دەرچووە، شەش مانگ بەسەر دامەزراندن و ڕاگەیاندنی (پ.کا.کا)دا تێپەڕیوە. ئەو (سەرخۆبوون)ەی کە لە زیندانەدا ئامادەکراوە، بە دەستی نووسراوەتەوە، لە دەرەوەی زیندان کۆپی کراوەو دابەشکراوە. یەکەم ژمارەی بەزمانی تورکی، لە مایسی ١٩٧٩دا، دەرچووە. ژمارە (٤)ی دوا ژمارە بووەو لە ئەیلولی ١٩٧٩دا، دەرچووە. پاشان هەر چوار ژمارەکە، لە بەرگێکدا، لە ئەڵمانیادا، چاپ و بڵاوکراوەتەوە. دووەم بڵاوکراوەی ئەم پارتە؛ (هەوار) بووە. هەواریش پێش ئەم بڕوارەیە کە جەمیل بایک دەست نیشانی کردووە. هەوار؛ ڕۆژنامەیەک بوو، بەزمانی کوردی (کرمانجی ژوورو-ڕۆژهەڵاتی لاتینی)و تورکی، لە زیندانەکانی شاری دیاربەکر، دەردەچوو.(مەزڵوم دۆغان و فەرهاد کونتای و حەیدەر دورموش)، سەرپەرشتییان دەکرد. یەکەم ژمارەی بە هەشت لاپەڕە لە ١٩/٨/١٩٨٠دا، دەرچووە.ژمارە (٣)، دوا ژمارە بووەو لە ٢/٩/١٩٨٠دا، دەرچووە.جارێکی تر ، لە ئەڵمانیا بەم شێوەیە چاپ کراونەتەوە؛ ژمارە (١)،لە ٥/٤/١٩٨١دا، دەرچووە.ژمارە (٢)، لە ٢٤/٤/١٩٨١دا، دەرچووە.

کۆواتە (سەرخۆبوون)ەکەی زیندانی غازی عەنتاب، یەکەمین کاری ڕۆژنامەگەریی ئەم پارتە بووە. دووەم کاریشیان، (هەوار)ەکەی

زیندانی دیاربەکر، بووە. ئەم (سەرخۆبوون)ەی جەمیل بایک، دەبێتە سیمبولی ئەو سەردەمە. پاش ئەم سێ بەیانییە، ئەم گۆڤارو ڕۆژنامانەشیان بەیاو کردەوە؛ (بەرخودان- ئۆرگانی ڕێکخراوی ئەنفالکراوانی کوردستان- زیندانی ١٩٨٣، پێشمەرگە- باکوری کوردستان ١٩٨٣، دەنگی کوردستان- زیندانی ئیستانبول ١٩٨٩، شۆڤکا بەرخودان- زیندانەکانی تورکیا ١٩٨٩، کورد ئا- ئۆرگانی ڕێکخراوی ئەنفالکراوانی کوردستان- زیندانەکانی تورکیا-ساڵی ١٩٩٢، سەرهەڵدانا کوردستان- زیندانەکانی تورکیا-ساڵی ١٩٩٣، چاپکردنی نەزانراوە). لەم نێو ناوونیشانەی باسمان کردن، پێنج دانیشیان لە زیندانەکانی ئەنقەرە بڵاوکراوەتەوە. سێ دانیشیان لە ئۆرگانی ئەنفالکراوانی ئەنفالکراوانەوە بڵاوکراوەتەوە.

ئەنجام

لەم بەسەرکردنەوەو دەورکردنەوەیەدا، دەگەینە ئەم ئەنجامانە؛

(١)- هەر چوار پارتە سەرەکییەکەی سەر پارچەی کوردستان، (٩٤) ناوونیشانیان دەرکردووە، کە دەکاتە لە سەدا دوازدەو نیوی سەرجەم ئەم ناوونیشانانەی کە لەنێوان (ئازاری ١٩٧٥-١٩٩٣)دا، دەرچوونە. لەم (٩٤)دانەیە، (٤٦)یان، (یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان)، دەریکردووە. کە دەکاتە نزیکەی نیوەی بڵاوکراوەکان. بە هەرسێ حزبەکەی تر ئینجا هەندەی (یەکێتی)، بووینە. ئەم ڕێکخراوە، لە ڕووی کاری ڕۆژنامەگەریدا، پشتنگی بە یەکبڕە. دوای (یەکێتی)، ئەمانی تر، بەم شێوەیە ڕیزبەند دەکرێن؛ پارتی دیموکراتی کوردستان (٢٣) دانە، حزبی دیموکراتی کوردستان-ئێران، (١٦)دانە، پارتی کرێکارانی کوردستان(پ.کا.کا)، (٩)دانە.

(٢)- یەکەم کاری ڕۆژنامەگەریی پارتی کرێکارانی کوردستان، ئەم (سەرخۆبوون)ەیە کە لە زیندانی غازی ئەنتابدا لە مایسی ١٩٧٩دا، دەرچووە، نەک ئەم (سەرخۆبوون-١٩٨٢)ەی کە لە ئۆرگانیادا دەرچووە.

(٣)- زۆربەی هەرە زۆری- لە نیوەی زێتر-ی بڵاوکراوەکانی پارتی کرێکارانی کوردستان، لە زیندانداندا دەرچوونە.

(٤)- یەکێتی نیشتیمانیی کوردستان، سەرەتای بەکارهێنانی زمانی کوردی و عەرەبی لە کاری ڕۆژنامەگەریدا، پشتنگە لە زمانێ زیندووە جیهانییەکانی وەک؛ (ئینگلیزی، هەندی، ئۆرگانی).

(٥)- لە کەی (٢٣) ناوونیشانی ڕۆژنامەگەریی پارتی دیموکراتی کوردستان-عێراقدا، (٨) دانەیان لە دەرەوەی کوردستاندا، دەرچوونە.

(٦)- سەردەمی زێرینی ڕۆژنامەگەریی حزبی دیموکراتی کوردستان-ئێران، لە پاش ڕوخانی شا لەساڵی (١٩٧٩)ەوە، دەست پێدەکات.

ئیسماعیل تەنیا-هانەڤەر